

Літаратура і Мастацтва

ВЫДАЕЦЦА
3 1932 г.

ОРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАЎЛЕННЯ САЮЗА ПІСЬМЕНнікаў БССР

№ 41 [2672]

Пятніца, 12 кастрычніка 1973 года

Цана 8 кап.

Беларускі пасёлак Леніна Горацкага раёна вядомы ва ўсім свеце. Роўна трыццаць гадоў назад тут, у баях супраць гітлераўскіх захопнікаў, атрымала баявое хрышчэнне польская дывізія імя Тадэвуша Касцюшкі.

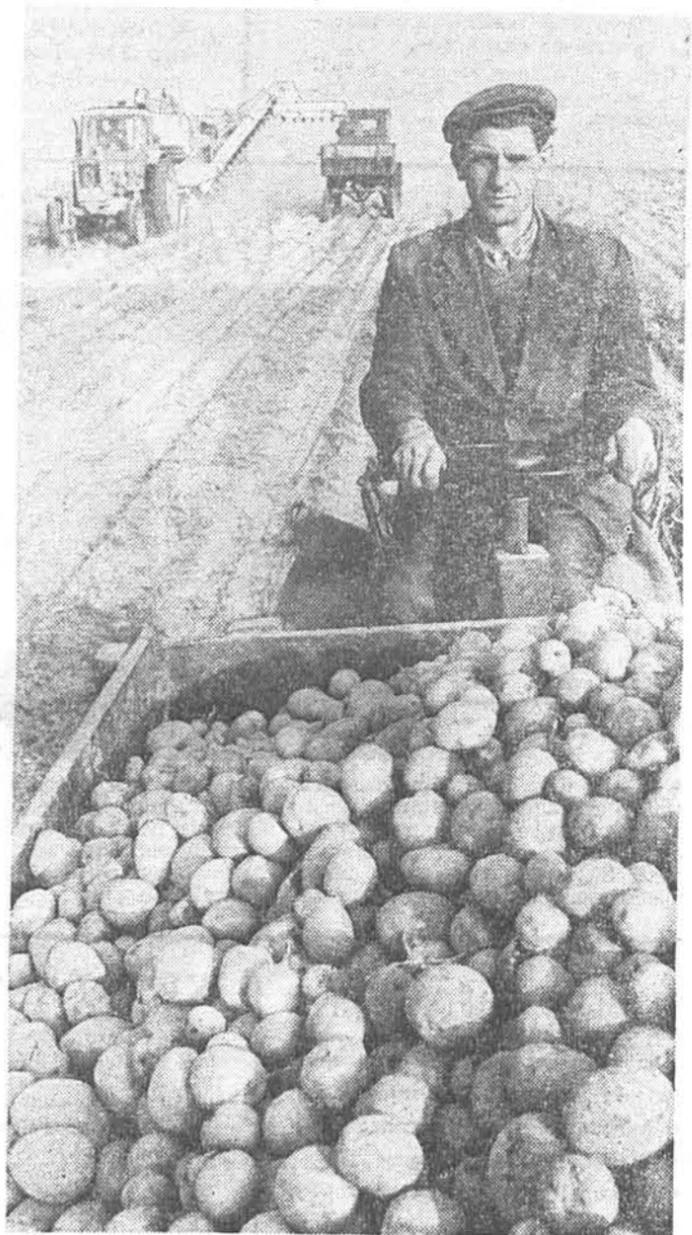
У той дзень 12 кастрычніка 1943 года нарадзілася непарушае братэрства Савецкай Арміі і Войска Польскага, братэрства, якое гартавалася на шляхах перамогі.

На месцы колішніх баёў створаны музей баявой славы. На гэтым здымку—мастакі Мінскага мастацка-вытворчага камбіната У. Капшай, М. Крук і памочнік мастака М. Курбан афармляюць новую экспазіцыю музея.

Фота Л. ШАСТАКОВА.

Матэрыял аб вайскавай садружнасці савецкага і польскага народаў чытайце на 3-й старонцы.

ПАСЛЯЗАУТРА—УСЕСАЮЗНЫ
ДЗЕНЬ РАБОТНІКАУ СЕЛЬСКОЙ ГАСПАДАРКІ

Кастрычнік ў вёсцы. Губляюць «медныя пятакі» прыдарожныя бярозы. Там, дзе нядаўна красавала жыта, пад сінім, ужо халаднаватым небам, у цішыні, жаўцеюць шатры саламяных сціртаў. І толькі на бульбяных палетках — людскі гоман, грукат машын. Заканчваецца ўборка бульбы.

Небывалым ураджаем аддзякавала сёлета зямля за самаадданую хлебаробскую працу. Сярод тых, каго паслязаўтра, ва Усесаюзны дзень работнікаў сельскай гаспадаркі, назавуць лепшымі з лепшых, будзе і імя Аляксандра Мажэйкі, якога вы бачыце на нашым здымку. Гэта адзін з лепшых механізатараў калгаса «Рассвет» Хойніцкага раёна. Фота У. ЛУПЕНКІ (БЕЛТА).

Мацнеюць плённыя творчыя ўзаемазвязі беларускай літаратуры з братнімі літаратурамі народаў неабсяжнай Краіны Саветаў. У сталіцы нашай рэспублікі праходзіць сімпозіум перакладчыкаў беларускай літаратуры на мовы народаў СССР.

На здымку: удзельнікі сімпозіума наведвалі мемарыяльны комплекс Хатынь.

Справаздачу з пасяджэнняў сімпозіума чытайце на стар. 8—9.

СПРАВЫ ВЫДАВЕЦКІЯ

«МОЛОДАЯ ГВАРДИЯ», 1974

Сярод кніг, якія выйдучь у выдавецтве ў наступным годзе, і творы беларускіх пісьменнікаў. Усеаюзны чытач з цікавасцю прачытае публіцыстычны зборнік народнага паэта Беларусі Петруся Броўкі. Называецца ён «Пішу пра сэрца людское...». Змест кнігі склалі артыкулы, нарысы, выступленні па надзённых пытаннях літаратуры і мастацтва, а таксама аб актуальных праблемах нашага жыцця.

«Белая скала» — так называецца зборнік вядомага беларускага празаіка Алеся Асіпенкі. У яго ўвайшлі творы, якія пісьменнік напісаў у апошнія гады. Сярод іх апавесць «Няроўнай дарогай», апавяданні «Кірыла Уласік», «Маці», «Лаўрэат мясцовага конкурсу» і іншыя. Большасць твораў друкаваліся ў апошніх кнігах пісьменніка, у прыватнасці ў зборніку «Парогі», які выйшаў у выдавецтве «Мастацкая літаратура».

Серыю «Маладыя галасы» папоўніць паэтычны зборнік Рыгора Семашкевіча.

ДНІ КУЛЬТУРНАГА ШЭФСТВА

Калегія Міністэрства культуры БССР і прэзідыум Беларускага рэспубліканскага савета прафсаюзаў работнікаў культуры прынялі пастанову аб правядзенні месячніка культурнага шэфства над падраздзяленнямі органаў унутраных спраў БССР.

Такі месячнік у Беларусі праводзіцца ўпершыню.

У гэтыя дні адбудуцца сустрэчы супрацоўнікаў органаў унутраных спраў з мастакамі, пісьменнікамі, кампазітарамі, кінематаграфістамі, артыстамі...

Саветы ленінскіх пакояў і самадзейныя мастакі ўстаноў міліцыі атрымліваюць кваліфікаваную метадычную і практычную дапамогу ад беларускіх мастакоў. Многія мастакі рэспублікі працуюць над творами на міліцэйскую тэматыку. Так, Б. Арачэўскі заканчвае вялікае жывапіснае палатно «Прысяга»; В. Сакалоў працуе над се-

рыяй графічных работ «Будні міліцыі»; скульптар А. Курачкін вялікі партрэт Ф. Э. Дзяржынскага.

Правядзенне месячніка будзе садзейнічаць паляпшэнню патрыя-

тычнага, культурнага і эстэтычнага выхавання асабовага саставу.

Б. МАЗАЛЕУСКІ,

інструктар МУС БССР.

На здымку: у майстэрні скульптара А. Курачкіна.

Фота Ул. СТАСЮКА.

У ГАСЦЯХ НА ТРАКТАРНЫМ

Свае вершы чытае паэт Браніслаў Спрычан.

Фота Ул. КРУКА.

Шчырая дружба ўсталявалася паміж супрацоўнікамі штотыднёвіка «Літаратура і мастацтва» і рабочымі Мінскага трактарнага заводу. На гэтым перадавым прадпрыемстве ўжо некалькі месяцаў

працуе карэспандэнткі пост газеты. Штотыднёвік сістэматычна друкуе на сваіх старонках вершы, апавяданні, нарысы, замалёўкі, рэпартажы аб перадавіках вытворчасці, ударніках камуністычнай

працы, наватарах, аб тых, хто сваёю рупнаю працай стварае магутныя машыны, якія славяцца ва ўсім свеце.

Гэтымі днямі на трактарным заводзе ў зборачным, сталеліцейным і кавальскім цэхах адбыліся канферэнцыі чытачоў «Літаратуры і мастацтва». Аб планах рэдакцыі на новы 1974 год, аб тым, як на старонках газеты асветляецца шматграннае літаратурнае жыццё рэспублікі, пытанні культуры, мастацтва, тэатра, кіно рабочымі расказалі галоўны рэдактар штотыднёвіка Хведар Жычка, адказны сакратар Аляксандр Капусцін, загадчык аддзела літаратуры Яўген Каршук, загадчык аддзела культуры Віктар Шымук, загадчык аддзела пісьмаў Іван Маркевіч.

У канферэнцыях чытачоў ўдзельнічалі актыўныя аўтары газеты «Літаратура і мастацтва», паэты Юрась Свірка і Браніслаў Спрычан. Яны прачыталі рабочым новыя творы.

Трактарназаводцы выказалі свае заўвагі і нажаданні ў адрас газеты, якія будуць улічаны ў далейшай рабоце.

РЭХА ТЫДНЯ

Лётчыкам Беларускага ўпраўлення грамадзянскай авіяцыі прысвечан новы храніальна-дакументальны фільм «Заўсёды першы рэйс». Стужка створана творчым аб'яднаннем «Летапіс» кінастудыі «Беларусьфільм».

Помніце героям-землякам, якія аддалі жыццё за вызваленне Радзімы ў гады Вялікай Айчыннай вайны, адкрыт у вёсцы Калінаўка Дубровенскага раёна — цэнтральнай сядзібе саўгаса імя Чарняхоўскага.

Мінскі камерны аркестр выехаў з канцэртамі ў Гродзенскую вобласць. У новым сезоне гэта першая гастрольная паездка калектыву, які за 5 гадоў свайго існавання выступаў у многіх гарадах краіны.

З вялікім поспехам праходзяць на фабрыках, заводах, у рабочых інтэрнатах Гродзеншчыны выступленні заслужанага артыста БССР Мікалая Зорына. У сваёй праграме «Паэты ўсімліваюцца, сміюцца» артыст выкарыстоўвае творы А. Пушкіна, М. Лермантава, У. Маякоўскага, першы беларускіх паэтаў.

У зале Саюза мастакоў БССР адкрылася выстаўка твораў жывапісу, акварэлі і малюнкаў А. А. Ткачонкі, прысвечаная яго 50-годдзю і 30-годдзю творчай дзейнасці. Прыцягваюць увагу кампазіцыі і накіды, прысвечаныя Вялікай Айчыннай вайне.

У Лідзе адкрыты летні тэатр, глядзельная зала якога разлічана на 600 месцаў. У канцэрце, што адбылося з гэтай выпадку, прыняў удзел лаўрэат усеаюзных і міжнародных конкурсаў, саліст Беларускай філармоніі Валерый Кучынскі.

Філіял Маларыцкай музычнай школы з класамі акадэзона і бална пачаў працаваць у вёсцы Макраны. Заняткі ў ім вядуць студэнты-завочнікі Брэсцкага музычнага вучылішча М. Любчык і Н. Уласава.

Такі ж філіял адкрыты ў вёсцы Олтуш.

Прэм'ерай спектакля на п'есе А. Макаёнка «Таблетку пад язык» пачаў 27 сезон Гродзенскага абласнага тэатра.

БЕЛТА.

НОВЫЯ НАРОДНЫЯ

За творчыя поспехі і актыўны ўдзел у мастацкім абслугоўванні насельніцтва калегія Міністэрства культуры БССР прысвоіла званне народнага тэатраў самадзейным драматычным калектывам Вілейскага гарадскога, Іванаўскага і Ельскага раённых дамоў культуры.

Званняў народных удастоены таксама духавы аркестр Быхаўскага раёнага дома культуры і хор Клімавіцкага раёнага дома культуры.

ХРЭСТАМАТЫЯ НА ПЛАСЦІНЦЫ

Звыш ста доўгаіграючых пласцінак з запісамі твораў пісьменнікаў, паэтаў і кампазітараў Беларусі выпускала за апошнія пяцінаццаць гадоў Усеаюзная фірма «Мелодыя». Большасць з іх шырока выкарыстоўваецца ў навучальных установах на ўроках літаратуры, факультатывных занятках, у пазакласнай рабоце. Цяпер выйшла яшчэ некалькі гукавых дапаможнікаў, адрасаваных навучэнцам.

Фонахрэстаматыя па роднай літаратуры для 8-га класа беларускіх школ складаецца з 16-ці гукавых старонак. У выкананні вядомых майстроў слова гучаць творы сучасных пісьменнікаў і паэтаў,

фрагменты з класічнай літаратуры. Некалькі раней фірма выпускала хрэстаматыі для 4-га і 5-га класаў.

Несумненную цікавасць выкліча доўгаіграючая пласцінка «Мы славім Леніна». На ёй запісаны вершы Я. Коласа «Жыве між нас геній», П. Панчанкі «Заўсёды гатовы», урыўкі з паэм П. Броўкі «Заўсёды з Леніным» і А. Вялюгіна «Вецер з Волгі». Ёсць запісы і прозы.

З іншых пласцінак гучаць галасы М. Танка, Я. Брылі, П. Броўкі, П. Панчанкі, І. Шамякіна, І. Мележа, А. Вялюгіна, А. Якімовіча.

БЕЛТА.

ВЕСТКІ З ГРОДЗЕНШЧЫНЫ

ВЫСТАўКА РАБОТ УМЕЛЬЦАУ

Выстаўка работ народных умельцаў адбылася ў Карэліцкім раёне. На ёй шырока дэманстраваліся ткацтва, вышыўка, вязанне, інкрустацыя.

З добрым мастацкім густам саткалі поцілкі Данута Буй з вёскі Вялікая Слабада, Кацярына Шудзейка з вёскі Пагарэлка, Яўгенія Баранчык з вёскі Лядкі, Феофанія Бутух з вёскі Заполле, Марыя Лецка з вёскі Турэц і іншыя.

Мастацкія вышыўкі прадставілі на выстаўку Марыя Палуян з вёскі Некрашэвічы,

Зінаіда Пашкевіч з саўгаса «Карэлічы», Марыя Лабоцкая з вёскі Радунь.

Добрае ўражанне засталася ад работ вязальшчыц Зінаіды Раскоўкі з вёскі Малішчыцы, Неанілы Смалянка з вёскі Чыжыноўцы, Клаўдзіі Русак з вёскі Райцава.

НОВЫ ДОМ КУЛЬТУРЫ

Добры падарунак падрыхтавалі жыхарам гарадскога пасёлка Зельва будаўнікі Слонімскай ПМК-19. Яны здалі ў эксплуатацыю новае, двухпавярховае памішканне раёнага дома культуры. Галоўны інжынер будаўнічай

арганізацыі Канстанцін Барыск уручыў сімвалічны ключ ад новага памішкання дырэктару дома культуры Канстанціну Дзегцярову.

Пасля ўрачыстага адкрыцця раёнага дома культуры глядзельную залу запоўнілі жыхары пасёлка. Перад ім з вялікім канцэртаў выступіў ванальна-інструментальны ансамбль Беларускай дзяржаўнай філармоніі пад кіраўніцтвам Валянціна Вадзьярэва.

КАНЦЭРТЫ ДЛЯ КАЛГАСНІКАУ

Агітбрыгада Навагрудскага раёнага дома культуры пабывала ў калгасе імя У. Маякоўскага. Самадзей-

ныя артысты выступілі тут з цікавым канцэртаў. Асаблівы поспех выпаў на долю ўдзельнікаў мастацкай самадзейнасці Руслана Шырокага, Рамана Несцера, Аляксандра Крайняга.

Цяпер агітбрыгада рыхтуе канцэрт, з якім выступіць у калгасе «Нёман», «Прамень рэвалюцыі» і імя Кутузава.

ДВАЦЦАЦГОДЗЕ БІБЛІЯТЭКІ

Дваццаць гадоў споўнілася Казлоўшчынскай дзіцячай бібліятэцы Дзятлаўскага раёна. Столькі ж гадоў працуе загадчыца яе Вера Мікітаўна Роля. Бібліятэка налічвае тады трыста кніг. Зараз іх

у яе фондзе — дваццаць тысяч.

Дзіцячую бібліятэку наведвае каля 1500 чытачоў.

СЕНЮЦКІЯ СУВЕНІРЫ

У вёсцы Сениці Астравецкага раёна працуюць майстры мастацкіх вырабаў, якія выконваюць заказы Мінскай мастацкай галантарэйнай фабрыкі.

Яны вырабляюць сувеніры з карэльскай бярозы — пацеркі, шкатулкі, вазы, попельніцы, гузікі. Усё старанне аддаюць любімай справе ўмельцы Віктар Вайцяховіч, Станіслаў Шучык, Лявон Верабей, Аляксандр Місевич, Соф'я Вайцяховіч.

БАЯВОЕ БРАЦТВА НА ВЯЖІ

Трыццаць гадоў назад ля беларускай вёскі Леніна пачала свой баявы шлях 1-я польская дывізія імя Тадэвуша Касцюшкі. Тут 12 кастрычніка 1943 года яна ўпершыню ўступіла ў бой з гітлераўскімі захопнікамі. Гэты дзень стаў датай нараджэння Войска Польскага.

Для ўдзелу ва ўрачыстасцях у сувязі з 30-годдзем Войска Польскага ў рэспубліку прыбываюць госці з ПНР.

...Па святочнаму ўпрыгожаны будынак чыгуначнага вакзала Мінска. Лунаюць флагі ПНР, СССР і БССР. На мітынг савецка-польскай дружбы на Прывакзальнай плошчы сабраліся раніцай 10 кастрычніка сотні рабочых, служачых, студэнтаў, навучэнцаў горада. «Сардэчна запрашаем, дарагія польскія сябры!», «Нахай жыве дружба паміж савецкім і польскім народамі!» — напісана на транспарантах на польскай, рускай і беларускай мовах.

Да перона падыходзіць спецыялізаваны поезд дружбы. У ім — прадстаўнікі партыйных, дзяржаўных і ваенных органаў Польскай Народнай Рэспублікі, ветэраны другой сусветнай вайны і Войска Польскага на чале з намеснікам міністра асветы і

выхавання ПНР, генералам дывізіі Зігмундам Гушчай—ўсяго больш за 340 чалавек.

Кароткай уступнай прамовай мітынг адкрыў першы сакратар Мінскага гаркома КПБ М. М. Слюнькоў.

Горача вітаючы польскіх сяброў, ён адзначыў, што брацкая дружба, цеснае супрацоўніцтва звязваюць савецкі і польскі народы, Камуністычную партыю Савецкага Саюза і Польскую аб'яднаную рабочую партыю, арміі нашых дзяржаў. Аркестр выканаў Дзяржаўныя гімны Польскай Народнай Рэспублікі, Савецкага Саюза, Беларускай ССР.

Затым слова было дадзена старшынэ выканкома Мінскага гарадскога Савета дэпутатаў працоўных М. В. Кавалёву, які ад імя гаркома КПБ, гарвыканкома, ад імя ўсіх мінчан горача вітаў пасланцоў брацкага народа.

— Войска Польскае, — сказаў у сваёй прамове член ваеннага савета — начальнік палітупраўлення ЧВВА генерал-лейтэнант А. В. Дзебалюк, — 30-ю гадавіну якога мы адзначаем, народжана ў баях пад беларускай вёскай Леніна. Яно расло, мацнела і загартоўвалася ў цяжкіх

бітвах з ворагам, унесла дастойны ўклад у гістарычную перамогу над фашысцкай Германіяй. Мы асабліва цёпла вітаем прыбыўшых сёння з поездам дружбы ветэранаў 1-й польскай дывізіі імя Тадэвуша Касцюшкі.

У пасляваенныя гады садружнасці Савецкай Арміі і Войска Польскага атрымалі сваё далейшае развіццё. Баявое брацтва нашых армій грунтуецца на цесным супрацоўніцтве Камуністычнай партыі Савецкага Саюза і Польскай аб'яднанай рабочай партыі, на цеснай і непарушнай дружбе народаў нашых краін.

Вялікія поспехі сацыялістычных краін у развіцці эканомікі, навукі і культуры з'яўляюцца вынікам іх інтэрнацыянальнай дружбы і ўзаемнай дапамогі. На сустрэчы кіраўнікоў брацкіх партый у Крыме адзначалася, што салідарнасць і адзінства краін сацыялістычнай садружнасці з'яўляюцца важнейшымі фактарамі умацавання міру і міжнароднай бяспекі.

На трыбуне — старшыня Беларускага рэспубліканскага савета ветэранаў вайны, Герой Савецкага Саюза, генерал-лейтэнант артылерыі І. С. Жыгараў.

Звяртаючыся да польскіх сяброў, ён адзначыў:

— Савецкі народ свята захоўвае ў сваіх сэрцах памяць аб польскіх рэвалюцыянерах — актыўных удзельніках Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі. Тысячы палякаў доблесна змагаліся ў радах Чырвонай Арміі ў гады грамадзянскай вайны, у барацьбе з замежнай інтэрвенцыяй. На франтах грамадзянскай вайны ваявала Заходняя стралковая дывізія, Варшаўскі, Люблінскі, Сядлецкі і іншыя рэвалюцыйныя палкі. У гады другой сусветнай вайны плячо ў плячо з воінамі Савецкіх Узброеных Сіл воіны Войска Польскага храбра змагаліся супраць фашысцкіх акупантаў.

Наша дружба вечная і непарушная. Новай яркай маніфестацыяй яе з'явіўся візіт у брацкую Польшчу Генеральнага сакратара ЦК КПСС таварыша Л. І. Брэжнева ў маі 1973 года.

Удзельнікі мітыngu цёпла сустрэлі выступленне ветэрана Войска Польскага, намесніка міністра асветы і выхавання ПНР генерала дывізіі Зігмунда Гушчы.

— Дарагія таварышы і сябры, — сказаў ён, — прыбыўшы да вас, у ваш цудоўны Мінск — сталіцу слаўнай Савецкай Беларусі, я перш за ўсё перадаю вам сардэчнае прывітанне ад усіх польскіх воінаў і ветэра-

наў вайны. Мы аддаём належнае ўсім героям — савецкім і польскім воінам і партызанам, якія тут, на беларускай зямлі, змагаліся са смяротным ворагам — гітлераўскім фашызмам і аддалі сваё жыццё за свабоду і незалежнасць нашых народаў. Мітынг, які адбыўся на Прывакзальнай плошчы, выліўся ў хваляную дэманстрацыю шчырай дружбы, цеснай згуртаванасці, інтэрнацыянальнага брацтва савецкага і польскага народаў.

У другой палавіне дня ў Мінск прыбыў яшчэ адзін поезд з гасцямі з Польскай Народнай Рэспублікі. На ўрачыстасці прыехалі маладыя рабочыя, сяляне, служачыя, навучэнцы вышэйшых і сярэдніх навучальных устаноў. На Мінскім вакзале іх цёпла, з песнямі і кветкамі сустракалі і віталі прадстаўнікі рэспубліканскіх, абласных і гарадскіх камсамольскіх органаў, маладыя рабочыя і служачыя прадпрыемстваў і ўстаноў Мінска, навучэнская моладзь.

У той жа дзень удзельнікі маладзёжнага пезда зрабілі паездку па гораду і азнаёміліся з яго выдатнымі мясцінамі.

Вечарам госці глядзелі кінафільмы, якія раскажваюць аб Беларусі.

БЕЛТА.

ГАРТАЮЧЫ цяпер старонкі кнігі пра баявы шлях Войска Польскага і яго Першай дывізіі, я часта сустракаю прозвішчы знаёмых і дарагіх майёў памяці людзей. У вельмі цікавай кнізе, якая нядаўна выйшла ў Варшаве — «Паліці пад Леніна», былы намеснік камандзіра дывізіі імя Тадэвуша Касцюшкі Уладзімір Сакорскі, раскажваючы пра падрыхтоўку польскіх афіцэраў, піша:

«З гэтых першых успамінаў варта яшчэ адзначыць праверку афіцэрскай школы ў Разані. У горадзе былі прасторныя вайсковыя казармы, якія савецкія ўлады адвалі для школы будучых польскіх афіцэраў і паафіцэраў. Дысцыпліна ў часці была ўзорнай. Сачыў за гэтым намеснік па палітычных справах паручнік Баляслаў Друждж. У класах адбываліся тэарэтычныя заняткі, на палігоне — практычныя. Слухачы школы знаёміліся з новай зброяй, якой не ведала даваеннае польскае войска».

Радкі кнігі ўваскрэслі ў майёй памяці цудоўнага паляка-патрыёта Баляслава Дружджа. Ён прыйшоў да нас у Мінск са зруйнаванай Варшавы. Месяца сабе не знаходзіў, калі раскажваў, як гітлераўскія самалёты беспакарана бамбілі горад.

Бацька Дружджа, батрак, жыў пад Радомам. Сын батрака з цяжкасцю паступіў у Варшаўскі ўніверсітэт. Будучы студэнтам, прымаў удзел у рэвалюцыйным руху. Пасля вайны мне трапіла ў рукі даваенная польская газета, у якой паведамлялася аб разгне студэнцкай дэманстрацыі ў Варшаве. Сярод імён арыштаваных студэнтаў было імя Баляслава Дружджа.

На другі дзень вайны я спаткаў Дружджа каля рэдакцыі газеты «Штандар вольнасці», якая змяшчалася на вуліцы Карла Маркса, у будынку цяперашняй партшколы. На сваю рызыку сказаў яму:

— Болесь, ты мабілізаваны!

Ён ахвотна пайшоў са мной у часць. Там выдалі яму новае абмундзіраванне і зброю. Праз гадзіну мы з Дружджам атрымалі заданне — выпусціць лістоўку, якая потым мела быць скінута нашымі самалётамі над тэрыторыяй акупіраванай гітлераўцамі Польшчы.

З тэкстам лістоўкі мы на-

кіраваліся ў друкарню «Красноармейской правды». У гэты час пачалася жорсткая бамбэжка Мінска. Бомба трапіла ў друкарню і пахавала нашу лістоўку. Ноччу мы вярнуліся ў палітупраўленне Заходняга фронту, але там ужо нікога не было. Так мы з Дружджам апынуліся на дарозе адступлення.

Друждж, апрача некалькіх слоў, зусім не ведаў рускай мовы. На абодвух нас было новае абмундзіраванне, а ў той час у такім абмундзіра-

шоў на галінцы запіску...

Потым Друждж мне раскажваў: — Вялікая душа ўсё ж у савецкага чалавека. Яны былі ўпэўнены, што я дыверсант, але калі пачалі вяртацца, не вытрымалі: «На, еш», — сказалі, і падсунулі кацялок.

Увосень 1942 года мы праводзілі польскіх сяброў у Маскву. Стала вядома, што Савецкі ўрад адгукнуўся на шматлікія просьбы польскіх патрыётаў і ў СССР пачало-

адзін камандзір нашай дывізіі, рады якіх парадзелі ў шматлікіх баях.

Вечарам 11 кастрычніка камандуючы 33-й арміі, падначала якога прыбыла польская дывізія, даў загад, каб на досвітку 12 кастрычніка дывізія імя Тадэвуша Касцюшкі і суседзі з Ім 42-я і 290-я дывізіі сіламі батальёнаў правялі разведку боем. З выканання гэтага загаду пачаўся баявы шлях Першай польскай дывізіі імя Тадэвуша Касцюшкі.

Помню такі выпадак. Я прыйшоў на КП палка. Паручнік Юльян Бургін, з якім я пачаў гаворку, праз хвіліну спаханіўся:

— Дружа, але перш за ўсё ты павінен паснедаць...

Мы выйшлі за бункер, замаскіраваны дзірваном, дзе ў зарасніках нухар на невялічкім агенчыку падаграваў страву для афіцэраў.

— Пакарміце капітана, — загадаў паручнік і сам вярнуўся да сваіх спраў.

У гэты момант пачуўся гул самалётаў. З нямецкага боку ляцелі на нас самалёты з чорнай састыкай. Налічыў іх больш за трыццаць. Шасцёрка з іх разварнулася і зрабіла заход на КП палка. Засвісталі бомбы...

Гутарачы з польскімі салдатамі і афіцэрамі, я сабраў шмат матэрыялаў аб гералдзе касцюшкаўцаў у іх першым баі. Гэты матэрыял мы потым выкарыстоўвалі ў лістоўках, якія нашы лётчыкі скідавалі за лінію фронту.

На баявым шляху польскай дывізіі і народжанана ў балях Войска Польскага мне давалося не раз сустракацца і быць у баявой абстаноўцы з польскімі сябрамі. З ростам войска, яго баявых поспехаў рос і настрой і запал разам з Савецкай Арміяй дабіць ворага ў Берліне, хутчэй прыступіць да адбудовы народнай Польшчы.

Сустрэкаўся я з былымі касцюшкаўцамі і пасля вайны ў войску, на заводах, у шахтах, у навучальных установах, як супрацоўнік «Вольнасці» — газеты Савецкай Арміі для насельніцтва Польшчы. Помню аднойчы, у перапынку пасяджэння Сейма, сустрэўся ў зале з Янінай Бранеўскай, Стэфанам Вярлоўскім, Юзэфам Кавальскім, Юльянам Бургіным, Тэафілам Главацім, Гадомскім.

А Баляслава Дружджа, на вялікі жаль, не сустрэў пасля вайны. У час зімовага наступлення Савецкай Арміі і Войска Польскага ў 1945 годзе маёр Войска Польскага, сын батрака Баляслаў Друждж загінуў пад Радомам, недалёка ад парога роднай хаты...

Леанід ПРОКША

ЛЯ ПАРОГА РОДНОЙ ХАТЫ...

ванні гітлераўцы скідавалі дэсанты дыверсантаў. Два разы мы з Баляславам трапілі ў непрыемнае становішча. Першы раз нас узялі ў «палон» салдаты сотаі дывізіі, і мне давалося тлумачыць, хто такі Друждж, бо яму не паспелі выпісаць пасведчанне афіцэра Чырвонай Арміі. Паверылі. Другі выпадак, больш цяжкі, здарыўся пад Магілёвам. Вечарам мы знайшлі месца размяшчэння палітупраўлення Заходняга фронту. Рапты да раніцы перакацаць у лес. Пайшлі збіраць папараць, каб было на чым легчы, і разышліся. Я вярнуўся на месца нашага часовага пастоя і Дружджа не знайшоў. На досвітку напісаў запіску: «Болек, я пайшоў дакладваць аб табе начальству» — і павесіў запіску на галінцы. Гэта запіска выратавала хлопца...

А вось што з ім было. Збіраючы папараць, Друждж сутыкнуўся з чырвонаармейскім патрулем. Сержант спытаў у Дружджа дакументы, а ён не меў іх і разлімачыць па-руску не мог. На пытанне, адкуль ён, адказаў шчыра: — З Варшавы...

«Дыверсант», — вырашылі чырвонаармейцы. Дружджа прывялі на свой пункт. Раніцай загадалі:

— Вядзі на тое месца, дзе знаходзіцца твой лейтэнант. Друждж прывёў іх, і знай-

ся фарміраванне польскай войскай часці.

Мне гэтая вестка адразу напамінала самыя першыя дні вайны. У Мінску вакол рэдакцыі газеты «Штандар вольнасці» — я там тады працаваў — згуртавалася ў той час шмат палякаў, якія пасля вераснёўскіх падзей 1939 года знайшлі прытулак у нашай краіне. Адрозніж папаў напад на гітлераўцаў на Савецкі Саюз яны пачалі выношаваць ідэю аб стварэнні польскага камуністычнага батальёна, які б побач з савецкімі салдатамі змагаўся супраць агульнага ворага.

Ідэя нашых мінскіх польскіх таварышаў, мара ўсіх польскіх патрыётаў змагацца з гітлераўскімі захопнікамі ажыццявілася, дзякуючы дапамозе савецкага народа, у такіх маштабах, аб якіх у той час нашы сябры не маглі і марыць. 8 мая 1943 года ў друку з'явілася паведамленне Савецкага ўрада аб стварэнні польскай дывізіі імя Тадэвуша Касцюшкі, а ў пачатку кастрычніка гэтага ж года Першая польская дывізія прыбыла на фронт.

Іх, першых, было 12.177 салдат і афіцэраў. Добра забяспечаныя ўсім — у новым абмундзіраванні, з новай зброяй. Паўнакроўнасці такой, якую мела польская дывізія, мог пазайздросціць не

Ігар МІХАЙЛАЎ
г. Ленінград

Н Я В А

Ад моста да моста
Яна ўсё шырэй
Радок за радком
Развівае тэму,
Веліччу прастай за сэрца бярэ,
Як пушкінская паэма.

Смяецца пад сонцам,
У дождж хмурнее да дня,
Вочы — то ў смутку,
То ішасцем іскраца,
Прытворству варожая,
Вішчы яна
Сапраўднаму мастацтву.

ТУЛКУН
Узбекістан

ВОСЕНЬ

Восень.
Лісце шуміць пад нагамі.
Адзіноч, задрамаў лістапад,
І спяшае аддзяцца пладамі
Працавітых людзей шчодры сад.
Восень.
Спеюць надзея і вера,
Як маршчыны на грывы старой.
Апусцелі бульвары і скверы.
Хмары ціха плывуць над зямлёй.

Восень.
Пахне арэхавым лістам.
А шыркія далі палёў
Зацягнуліся сеткай імелістай
Туманаю і самотных дажджоў.

Восень.
Кружачца птушкі кругамі.
Сіньцю вясну захмяляе міндаль
І рыхтуецца спаць пад снягамі
Абгарэтай золатам даць.

Восень.
Поўняцца грудзі самотай.
Ціха крапае дожджык грывы.
Адкладае прырода работу
Да цяпла, да наступнай вясны.

Восень.
Як абліцалі краіне,
Мы сабралі высокі ўраджай,
Для самоты няма ў нас прычыны,
Всялясоцо абуджаны край.

Восень.
Радасць мая на старонкі
Праліваецца новым радком.
Песняй шчырай, вясёлай і звонкай
Напаўняецца мірны наш дом.

Восень.
Хмары я песенным словам
Разагнаў — і блакіт праясней,
Сонца вогненным шарам баравым
На плячо апускаецца мне.
Восень...

Пераклад Хв. ЖЫЧКА.
Іосіф НАНЭШВІЛІ
Грузія

ДОМІК ЛЕРМАНТАВА

Ў ПЯЦІГОРСКУ

На вяршыні Бештау абложкі ляглі.
Яшчэ змрок нацягнута ранне.
Тыя думы сюды і ляне прывялі,
Нібы сын, я прыйшоў з прывітаннем.
Ты любіў наіва неба у сонечны час,
Нашы вёжы і горныя высі,
І пра віцязліў наіных быліны расказ
Нездарма ты пачуў у Тбілісі.

Дзе сыходзіцца сёстры, Арава з Курой,
Іх яднанне табою апета.
Нездарма ты любіў захапляцца парой
Векавымі святынямі Міхета.

Пераклад Ю. СВІРКА.

Алесь ЛУПІЙ
Украіна

С Я Л О

Сяло — ты перш за ўсё
наш хлеб.

І ціша,
У даўнім і сучасным разуменні.
Перш-наперш мне ўдзяляецца сяло...
Яно цяпер удойжкі разраслося —
На ісю планету.
Мы ўсе з сяла.
Мы поруч вырасцілі
З вясновай аksamітнай рунно,
І шлях наш пачынаўся
З асенняга калочага іржышча.
Ішлі мы ў свят
І ў прыгарышчах трымалі
Ад аскоўкоў ачышчанае зерне.

Сяло.
Зялёная ціша.
Вытокі тут твае і мае,
Найпершыя людскія інстытуты:
Інстытут павагі да людзей,
Інстытут нянавісці да зла,
Інстытут мудрасці, песні і роднай мовы,
Інстытут вернасці і кахання,
Інстытут любові да працы.

Сяло.
Зялёная ціша.
Сяло не любіць спакою, застою,
Прыслухайцеся, як ішчыруе,
Мроіць, кіпіць, віруе
Зялёная ціша — сяло.

Пераклад А. ГРАЧАНІКА.

Рурык ТЭДЭТЫ

Паўднёвая Асцыя

У ПАРТЫЮ ЎСТУПАЕШ...

У партыю ўступаш!

Глянь вакол —
Такая надзвычайная эпоха.
У неба прагна цягнуцца галінікі —
Ім дораць спадарожнікі святла,
І сэрцамі Гагарыных сагрэты
Адаечны космас — полюс нематы.
У партыю ўступаш!
Твой настрой
Пераліваецца праз край планеты,
Цябе слоняня партыя прымае
У рады свае.
Прымаюць так сусор'кі
Другую зорку, яблычкі — сады.
У партыю ўступаш!
У яе кагорцах
Лічыцца будзеці воінам, байцом,
Калі табе змагацца даядзееца
У імя арагага і жытні каласоў,
Будзь стойкі!

У партыю ўступаш!
Ворагам яе
Не дайрай ніколі сэрца,
Хай яно
Узрываецца між іх
Смаротнай бомбай!
У партыю ўступаш!
Расчыні
Яе слабрам
Шырока сэрца дзверы,
Няхай яно насустрач ім
Ірдзее прамыястай кветкай!
У партыю ўступаш!
У яе радах —
Герой працы велічнай, стваральнай.
Шчаслівае табе да іх дарогі!
У партыю ўступаш!
Гэтым ты
Прыносіш неўміручую прысягу
Кастрычніку, народу, Лыбічу!

Пераклад Г. КЛЯЖКО.

ЮРКІ СЕННЯ влілі даень, — бацька даў
яму стрэльбу, і ён упершыню пойдзе на
палыванне. Для мяшчэрскага хлапчука гэ-
тая падзея тое ж самае, што і пачатак новага
жыцця. А Юрка і без таго адстаў ад сваіх раневі-
нікаў. Абодва ягоныя стрыманыя браты, Сенька і
Лёшка, ужо другі год як суправаджаюць бацьку
на палыванне; шафераў Ванька палюе са жніўня
і пабываў ужо на Бярозавым віры і ў Прудкоў-
скай затоцы; а мардаты Мінька Косач паспеў на-
страляць безліч кнігаван і кулію на Дубовым
са старэнькай бацькавай «іжаўкі» з перавязаным
віроўчынай хваставіком.

Юрка — пцікласнік, у ліпені яму стукнула
дванаццаць гадоў, а да гэтага ж часу на ягоным
рахунку няма не толькі швяднай кашкі, але нават
кнігаўкі ці дразда. На сьлёзных сьлянах просьбы
даць яму стрэльбу Анатоль Іванавіч заўсёды ка-
заў адно і тое ж: «Ведаю, да чаго прыводзіць па-
лыванне, сам з гэтай прычыны ўсяго тры класы
скончыў». Ён даваў Юрку стрэльбу толькі тады,
калі вяртаўся з палывання. — Пачысціць шчолач-
чу і змазаць ружэйным маслам. Юрка да самаза-
быцці працаваў дружалюбным шомпалам, з асало-
даю ўдыхаючы востры і крыху саладыжаны пах га-
рэлага пороху. Цішком ад бацькі ён не раз прак-
тыкаваўся страляць з дубальтовак сваіх сяброў.
Транна і ацяпта біў ён на бляшанках, пустых
пляшках, старой школьнай шапцы, падкідаючы
яе высока ў паветра. Само сабою зразумела, ён
да драбніц усё ведаў пра казак: іх норавы, звычкі,
асаблівасці лёту; як бы высока ні ляцела чарада,
ён адразу мог сказаць: гэта мацёрка, гэта мала-
дзя, гэта чэрнец; па выглядзе раскі, па наскубе-
ных вушках, аб'едзеных хвастах, рэштках ракоў
ён мог вызначыць, якія качкі тут жыравалі;
ён дасканала ўмеў пераймаць галасы чыркоў-сві-
стунюў, крыжанан, гогаляў. Але ўсе гэтыя веды
яму былі патрэбны толькі ў сне; што ні поч,
здзяйсняў ён у сне палываннічым падвагі...

З самага пачатку сьлётнага навучальнага года
Юрка стаў прыносіць са школы алыны пяцёркі, і
суроўвае бацькава сэрца здалося. У першыя дні
настрычкі ён уручыў Юрку стрэльбу, пося-па-
транташ, поўны набой, і палецуню сетку для
дзчыны. Пры гэтым ён сказаў невядзліку пра-
мову:

— Калі мне нябожчык бацька даваў стрэльбу,
ён так казаў: «Змарнуеш набой на чырка, галаву
адклучыш». Толькі мацёрка дазваляў біць, яны на
рынку шмат даражэйшыя за чыркоў. А калі чы-
ркоў, дык ужо не меней двух з аднаго стралу. Гэта
ціпер што шрот, што порак — для нас дробяк, а
тады наўважылі ірацінаю каляціць порак, а
ўдала меней нормы сыпалі. Мы, хлапчункі, нават
галюўкі з-пад заклала хмураўраілі, сыпалі ў пат-
роны, замест проту навалачні свінца ішлі. А я
табе поўны патранташ даю — трышцаць набой, у
страляй сабе хоць чыркоў, хоць парон... А ўсё ж.
— дадаў ён пасля хвілінага роздуму, — калі
чыркі сядуць, не спявайся, можа, яны збірочка
ў народку. Палываннічы закон ведаеш? Страляй
ітшунку толькі на крыле, хлапунюць не чапай.
Качку, якая не на адлегласці страла сядзіць, не
бі; хоць і дастанеш яе протам, падранак усё роў-
на ўпіча, янотам на вачору. Як толькі в пяток
возьмеш, качкай палыванне. Пяць качак — нор-
ма. І гэта толькі для нас, машчэрцаў, выключэн-
не зроблена, — сказаў ён з гонарам. — Усюды
тры ітшункі вызначана. Але паколькі мы змаглі
строгае палыванне паладзіць, дзчына зноў уба-
ралася ў сілу на Машчэры, і нам пайшлі насуст-
рач.

Юрка добра разумеў, пра што гаворыць бацька.
Анатоль Іванавіч быў у ліку першых мяшчэрскіх
вартуўнікаў-добраахвотнікаў, якія ўзялі ў свае
рукі ахову прыродных багаццяў краіны і выратава-
лі іх ад бескантрольнага, даражэцінага знішчэн-
ня. Егеры-добраахвотнікі правялі мужніцу і неперы-
мірумую вайну супраць браманьбераў.

Выпраўляючы сына на першае палыванне, Ана-
толь Іванавіч адчуваў на сэрцы лёгкі смутак.
Вось як шпарка блыжць час Юрка, які, здавалася,
яшчэ ўчора поўзаў голым задам па падлозе,
пачынае самастойнае мужчынскае жыццё. Калі
сын упершыню пайшоў у школу, на бацьку гэта
не зрабіла асаблівага ўражання, — школа міжвольна
ста сававалася да нечага дзіцяцкага. Іншая справа
— палыванне. Бо гэта было штодзённае іспанаванне
самага Анатоля Іванавіча, якое цяпер, як роўны,
будзе дзяліць яго сын. І як лічыць пойдзе ягоны
палываннічы і чалавечы лёс? Анатоль Іванавіч быў
запэда та вопытны і спрактыкаваны палываннічы, каб
не разумець усёй ваінасіці гэтага кроку. Паво-
дзіны чалавек на прыродзе імаг у чым правды
значваюць яго паводзіны і сярод людзей. Свет жы-
вёл, ітшанк, рыб і раслін безабаронны і повед
спакусе для чалавек. Нічога не варта папусціць
сабе, даць волю нізям і прагным нацунцам і стра-
ціць усё лепшае ў сваёй душы. Ён сам у маладыя
гады адчуваў сілу гэтых страшных іштэтыкаў,
яны авалодваюць чалавекам у лясной і азёрнай
глухамані, у тым аніяменні ўладаю, якое дае
стрэльба. Здаралася, што ён завальваў звера не
па патрэбе, а па гудхой захватнасці, без ліку і
сэнсу нішчыў блонію і вадлаблуню дзінчыну.
І звычычы па дзіным законах, міжвольна сам не-
жк дуншўна агрэбёў і апусціўся. Армія, найна,
страата нагі асудзілі яго, прымуцілі ішмат што пера-
думаць навава і ён вяртаваўся. А вось ягоны та-
варыш на палыванні і далёкі спакі Косічак загінуў.
З маладых гадоў паводзіць сябе агідна ў прыродзе,
а пасля стаў паводзіць сябе гэтак усюды. Спусто-
шаны, лінотыны, ні муж, ні бацька, ні работнік —
«пяты туз». І ці трэба далёка хадзіць: Мінька Ко-
сач з васьмі гадоў захапіўся палываннем, хлопец
талковы, кемлівы, а ў першым класе два гады
прасядзеў, у другім — на трэці астаўся. «Мой
Мінька грунтоўна аучыцца, — паняла кажа пра
яго бацька, — да арміі, можа, пяць класаў і
адолее, а там давуцаць».

Анатоль Іванавіч паглядзеў на худы Юрку
твар з адтапыранымі смешнымі вушамі і бліску-

Юры НАГІБІН

ВЫПРАБАВАВАННЕ

АПАВЯДАННЕ

чымі, як медныя гузікі, вачмі і рантам зразумеў,
што не варта больш нічога гаварыць. Словы гэтыя
Юрка і сам ведае, але ці загучаць яны ў ім
там, на возеры, калі ён астанецца сам-насам, —
хто ведае?

— Урокі вывучыш і ідзі, — сказаў ён стомле-
ным голасам.
«Вячэрняя зорка накрылася, — сказаў сам са-
бе Юрка. — Наўжо нельга дзеяць такой справы
хоць раз не вывучыць урокаў?» Аднак спрачацца
не стаў, бо добра ведаў круты пораў бацькі.

Над урокам ён праважэўся да паловы дванаі-
цатай, ніколі, здавалася, задачкі не былі гэтыя
галаваломныя, прыклады доўгія, а верш гэты
цяжкі для заучвання напам'яць. Ціха шэптучы:
«Увілья пара, оцей очарованьне...», Юрка зах-
нуў у партфель падручнікі і сшыткі, залез на пец
і задрамаў ля бацькі.

Роўна ў дзве гадзіны ночы хрыпела завінеў буд-
дзільнік, завінеў не для бацькі, які гэта заўсёды
бачыў, а для яго, Юрка!

Анатоль Іванавіч з пецкі сачуў, як сын збіра-
ецца на палыванне. Вось ён нацягнуў лыжныя
іштаны, фуфайку, а зверху надаеў бацькоўскую
вадоўку, якая сядзела на ім, як паліто, напхаў
сена ў матчыны гумовыя боты, засунуў ногі, па-
тантаўся на адным месцы, падвараўся патран-
ташам, у якім яшчэ ўдзень пракруціў новую
дзірку, насунуў шапку-вуханку і, нарэшце, зняў
з цяжка стрэльбу. Стрэльбу ён павесіў на правае
плячо, а на левае — сумку для дзчыны. Са звы-
чайнага, аблавухага, худого хлапчука Юрка пе-
ратварыўся ў невысокага, дзіблага, спраўнага
мужычкіна, і бацька з першывымым ціпком ска-
заў:

— Ні пуху ні пара, таварыш палываннічы!
Юрка неперымчата сплюнуў у куток, — гэтак
трэба было, калі ты не можаш адказаць: «Ідзі к
дзяду!»

Грукунілі дзверы, Анатоль Іванавіч пачуў, як
забілася, закрывалася падсадная, якую Юрка са-
джаў у кошык, потым усё сціхла...

У Юрка не было спадарожнікаў, палываннічы
пайшлі нічэ напярэдадні, на вячэрнюю зорку.
Дарога на Вялікае ляжала праз два лясы і два ба-
лоты. Поўня свіцела гэтак ярка, што яму не спат-
рэбіўся нават электрычны ліхтарык, які ён паца-
піў на верхні гузік ватоўкі. І пакуль Юрка ішоў
высокай вуліцай, а потым паплавама за акаліцай,
ён нічога не баяўся. Нават у лесе яго нішто не па-
лохла. Празрыста-зеленаватае святло залівала
просеку, праз якую вілься сцяжынка, ды і між
дрэў не было чарняты, месцянае святло
прабывалася ўсюды, і не трэба было ба-
цяцка раптоўнага нападу. Ды і хто мог
на яго напаць? Ваўкі ўвосьнь людзей не
чапаюць, лось — жывёла ціпхмяна, а мядзв-
дзюў тут няма. Што ж датычыць лясуну, то Юрка
ў яго не верыў. Гэта ўсё Мінькавы выдумкі, нібы-
та на пачах блукае невядзічкі гарбаты дзядок з зя-
лёнай, да каляняў, барадой і чорнымі, пустымі
вачмі. Але сцеражонага і бог сперажэ, і Юрка на
ўсякі выпадак зняў з пляча стрэльбу і ўзвёў кур-
ні. Калі б раптоўна не кракнула ў кошыку пад-
садная, ён бы ніколі і не падумаў бегчы: ужо
вельмі рэзкі і нечаканы быў гэты крык у начным
лесе.

Задыхаючыся, Юрка прыпыніўся на палычцы.
Шыя пад каўняром ватоўкі была ўся мокрыя, па

грудзях навольна цяжкі халодныя кроплі. Добра
яшчэ, што ён пабег наперад, а не назад, а то як
бы яму зноў былі ісці праз лясныя нетры! Перад
ім ляжала балота. Скопаныя ў канцы жніўня
трава не паспела лічэ адрацьці, і балота выгляда-
ла нейкім плоскаватым і адкрытым на ўсе бакі. За
балотам цягнеў негусты дубяк уперамежку з
рабінамі і хвойні, і гэтага ляска Юрка зусім не
баяўся. Ён быў гэты невядзік, што там проста не
было дзе схавання лясуну.

Балота нейкі час пружка ўгналася пад нагамі,
нібы дыхала, потым Юрка намагаў цвёрды лясны
грунт, пакурчаста сцяжынка слягагнула паміж
хвой і старых дубоў і неўзабаве пацвінула мяк-
кім, вільготным ціпком блізкага возера. За дра-
мамі публікавала ўжо чорная вада. Яшчэ крыху
прайсці забалочаным берагам, і ён ля моты...

На Вялікім усё мняліцца вельмі хут-
ка. На Юркавых вачах густы белы туман
праглынуў возера. Не па-асеніям на-
грэтай сонцам вада астыла за ноч ко-
вды меней за паветра, і цяпла, нібы сырарод, у-
зера пагыхала туманам у начны, злёбі халадок.
Туман праглынуў не толькі далёкі Салтны мые і
Бярозаны вір, але і бліжэйшыя, зарослыя трапою,
астраўкі, буданы палываннічых, абразаў бераг спра-
ва і злева, схавалі небасклі, якому ўжо і пара
прылінула паўжакець. Потым, падняўшыся вы-
шэй, пагуніў зоркі. І толькі адна поўня цямяна
нічэ бліпчала над галавою.

У Юрка падазрона запыталася ў голле. Мусіць,
не адкучаў яму бацькавага будана ў густой, ма-
лочнай калатцыны. Выходзіць, прапала яго першае
палыванне? Не, ён адлучка будан, нават калі б
яму давалася абысць усё возера.

Ён намацаў ясла ў мокрым, слізкай асацэ, ад-
вляў човен і з сілаю адт-турхнуў ад берагу.
Човен нехаця рушыў з месца, замуніў ваду, пра-
поўз па глеістым дне і пасля некалькіх штуршкоў
зрабіўся лёгкі, — яго прыняла глыбокая вада.

Бацькаў буданок знаходзіўся насупраць старо-
га вяза, у левым канцы Бярозавога віру. Трэба
берыга амаль не відаць было, толькі збэды ў бе-
лай каламуці вострым верхам акросівалася то
кірою дрэва, то стог сена. Хоць бы гэты пракаты
туман стаў на месцы, але ж ён увесь час плыў
над вадою, круціў галаву і міжвольна цягнуў у
другі бок. Праз нейкую хвіліну-дзе Юрка ўжо не
ведаў, дзе знаходзіцца. То раптам шарахцела рас-
ка пад дном чаўна і з туману выплываў сцяноу
чарот, але ён не пазнаваў яго, таму што абырсы
азёрнага парасніку былі закрыты туманам. То ён
залпываў у сухі гушчар рагозу і з палёгнаю ду-
маў: побач павінен быць Салтны. Аднак рагозу
раптам канчаўся, і ён зноў выходзіў на чыстую
ваду. Парою яму здавалася, што ён кружыць, як
слапы каняка, увесь час вартуючыся на зыходнае
месца, а парою — што апынуўся не то ў Дунаі-
кне, не то ў Прудкоўскай затоцы.

Пачуліся раптам дзвіны, незнамыя гукі, ні-
быта прачка шлёпае ігудом біліны па вадзе.
Юрка здагадаўся, што гэта вясёлая лодка. У мя-
сцовых палываннічых былі толькі чаўны. «Відаць,
гарадскія», — падумаў ён. З туману выплыў вы-
сок нос маторкі, потым два навісных над вадою
яслы, з якіх збегалі яшчэ зхатлівыя кропелькі. І
ўслед за гэтым пачуўся голас егера Пятра Івана-
віча:

— Гэй, у лодцы, дзе мы знаходзімся?
— А я і сам не ведаю, Пётр Іванавіч! — адна-

заў Юрка. — Заблудзіў я. — І з хлапечай цякаў-
наскою дадаў: — А чаму вы заглушылі матор?
— Янога тут ліха матор! — незадоволенна бур-
кнуў егер. — Толькі і глядзі, што вінт загубіш.
Салтны не ведаеш дзе?

— Здаецца, недзе злева... Ці справа, — няпэў-
на адказаў Юрка.

Егер моцна вылаяўся, і лодка схавалася ў ту-
мане.
Туман пачаў ужо прасвечваць жаўцёнаю на
ўсходзе, калі Юрка, нарэшце, натрапіў на будан,
якію Юрка корміўся палываннічы. Юрка хацеў быў
гуніць палываннічага, спытаць як яму дабрацца да
Бярозавога віру, як раптам туман з шалёнай хут-
касцю паплыў на захад, забіваючы рот быццам
мокрым ватай, затым узляцеў угору і праз якую
хвіліну знік. Зрабіўшы сваю справу, рашыў не-
рык адразу аціх. Пастора вакол ачысцілася і ста-
ла прыглядвацца да апошняй чарачкі, хвапчу, се-
рабрыстага ўверсе, залацістага на небасклі, дзе
ўзыходзіла сонца, і вузальна-чорнага там, дзе бе-
раг і дрэва. А вада, вогненна-бярэя пад усходам,
зрабілася нябачан на ўсім астатнім люстэрку во-
зера, яна як бы злілася ў адно цэлае з паветрам
і здавалася бізаванкай, празрыстай стыхіяй.

Толькі цяпер Юрка разгледзеў як след і палыв-
нічага і будан. Палываннічы быў яго хросным, Сі-
панам Данілавічам. І гаспадарыў ён ля будана,
яны паставіў бацьку.
— Хросні! — з крыўдаю, гневам і абурэннем
крыкнуў Юрка. — Ты чаго чужы бутан зняў? —
Ён крыкнуў «бутан» замест «будан», таму што
гэтакі вымаўлялі ўсе дарослыя, палываннічы.
— Хто гэта крычыць? — адазваўся хросны. —
Голасу не пазнаю!
— Гэта я, Юрка! А бутан бацька мой ставіў!
— Ну і займай свой бутан, — міралюбна ска-
заў хросны. — Заблудзіў я, разумееш... — да-
даў ён лагодна.

Пасля таго, як Юрка выжыў хроснага з будана,
ён раскідаў на вадзе чучалы і крышчу воддалі
спусціў падсадную. Потым ён адцягнуў човен у
змрочную, пабудаваную з чароту і бярозавога ве-
цці пячорку.
Усё ішло гэтак, як яму не раз марылася і сіла-
ся. Пагойдвалася на дробных хвалях чучалы, па-
варочваючыся то бокам да яго, то носам, чысціла
пер і раптам пачынала мітусяцца прывязаная за
грузёла падсадная, мяльтошлы перад вадыма
стракозы са шклянымі крыламі, нейкая пушач-
ка з зялёнай шапачкай на галаве з шумам узля-
цела над хващом і села на чарачціну, прыгнуўшы
яе як не да самай вады; салодкая трыгожа непало-
ка сэрца, а на цэле прабегалі дробныя дрыжкіны,
якія звычайна бываюць перад зорабою.

Падсадная час ад часу коратка і ўсхвалявана
перакнівалася са сваімі суседкамі, — вакол стая-
ла ніяма буданоў, — то раптам пачынала павабі-
раць ціхім рыпчым голасам. І тады над буданом
або воддалі праліталі: вышэй аспірацыяны,
старыя крыжанкі, ніжэй — бестурботныя чырк-
свістункі і чырк-траскуны, якія рашчалі толькі
на сваю чуткасць.

Але Юрка здаваўся іх дужа пазна, калі яны
былі ўжо за межамі выстрады. Ды ён і не рызы-
кнуў бы страляць на іх — пэўны промах, і перад
бацькам будзе сорамна.
Падсадная зноў палала свой рыпчы, іржавы
голос. Юрка зірнуў угору ў надзеі ўгледзець чара-
да або адзіночную качку, але неба было чыстае,
калі не лічыць вялікай лінотнай чайкі. А калі
Юрка апусціў вочы, дык прота перад сабою ўба-
чыў старую бучыню шылахвостку з прыгожай ле-
бядзінай шыі. Вось аб чым сігналаў падсадная!
Ён не заўважыў, адкуль прыляцела шылахвостка,
нават усплэскі не чуў, калі тая села на ваду. Зла-
валася, яна заўсёды сядзела побач — спакойна
і годна выгнунішы доўгаю шыю.

Ручкі так калатліся, што Юрка доўга не мог
злавіць шылахвостку на мышку. Нарэшце ён спус-
ціў курок з пакоўлівым і горкім адчуваннем смі-
чэнаца промаху. І калі праішла хвіліна разгуб-
ленасці пасля выстрады, ён убачыў распасцірэта
на вадзе цэла качкі, ні адно пёра не варушылася
на іх.
Човен стралой вылецеў з зялёнай пячоры, на
карме сядзеў не ранейшы сарамлівы хлопчык, за-
хоплены неадпознай марай, а грозны пераможца,
які спазаў сваю сілу ўзладу. Ён нават знешне
змяніўся. Вочы ягоныя звызіліся і сталі незвычай-
на рухомыя і жывыя, яны зыркалі ва ўсе бакі па
гнуткіх, пругкіх мускулах, выглядаючы здыбчы.
Нават вушы не тырчалі гэтак даверліва і пшціма-
на, яны прагна прыгнупіліся да стрыжанай галавы.

За шылахвосткай прышліла чарга двух чыркоў,
узятых дуплетам, з чыркамі — гогаля, — ужо
насталася пара прылёту паўночнай дзчыны, — за
гогалею — чэрнеці, ці, як кажуць у Машчэры,
чарышка. Гэта чарышч сёл мэтра за шэсцьдзе-
сят ад Юрка і сядзеў доўга-доўга, носам да яго.
Праз сілу пераадоляваць спакуску стрэльцы, Юрка
марна стараўся прывабіць яго. А потым хросці-
ці, мусіць, раз'ятраны ўпартасцю чарышча, пас-
лаў яму ў хвост зарад проту з дальняга будана.

Чарышч залопалі крыламі, але, замест таго, каб
паціцца далей ад небяспечнага месца, пераняло
бліжэй да Юркавага сховішча. Праўда, чарышч
быў яш

Дырыжор Ю. Яфімаў, салістка Г. Лебедзева, кампазітар Я. Глебаў.

У СУЧАСНАЙ ІНТЭРПРЭТАЦЫІ

НАТАТКІ З КАНЦЭРТНАЙ ЗАЛЫ

ПАЧАТАК канцэртнага сезона ў Беларускай дзяржаўнай філармоніі адзначан змястоўным вечарам сімфанічнай музыкі. Праграма канцэрта зацкавала разнастайнасцю твораў буйных форм, нягледзячы на выкананні задачамі. Баспрэжняя музычная прычэнасць у стылістычных канцэртах: велічому рускаму жанру — «Александр Неўскаму» С. Пракоф'ева быў праіпацэнтаўлены вытанчаны лірызм Канцэрта для фартэпіяна до мінаор В. Моцарта і эфектная, захалляючая «Сімфанічная дэя на плошчы» — новая сіюта «Ціля Уленшпільгеля» Я. Глебава. Глыбока розныя па вобразным ладзе і почырку аўтараў, гэтыя творы мелі значны пэпех у шматлікай аўдыторыі (запа была поўная). Няма сумнення, сакрэт поспеху — перш за ўсё ў якасці самой музыкі.

Сімфанічны аркестр Беларускай дзяржаўнай філармоніі (дырыжор Ю. Яфімаў) і Дзяржаўная Акадэмічная капэла БССР (кіраўнік В. Раговіч) дорбрасуццелена працавалі над партытурай твора С. Пракоф'ева. Асабліва блізім, на маю думку, выкананцам аказаліся эпізоды «Уставіцеце, людзі рускія!» і фінальны «Заезд Аляксандра Неўскага ў Пскоў», цудоўныя сваім бліскучым, маладзечкім гучаннем.

Строга і графічна кампазіцыі фартэпіянага канцэрта до мінаор В. Моцарта ўласціва свая спецыфічная тэатральнасць, што заўсёды вабіць і захалляе слухача. Лірычна адухалёная ігра піяніста Уладзіміра Крайнева чула перадавала ўласціваю музыцы выразнасць пэлымінай і пяшчотнай мовы галемоніі, галантанга інструментальнага спеву і віртуознай імпрэвізацыі. Вельмі складаны, прыведзены Моцартам праз усю часткі твора, прынцып дуэты

раванна саліста і аркестра: асабліва «крокі» дыялог фартэпіяна і невалікай групы дудкавых у другой частцы Канцэрта. Можна адзначыць, што ансамбль дудкавых з гонарам вышаў у цяжкага выпрабавання, але ж дзе-нідзе не хапала гучкавой гнуткасці, тонкасці фразіроўкі.

Па васьмі фрагментах, якія складаюць першую сіюта балета «Ціля Уленшпільгеля» Я. Глебава, вядома, нельга адразу канчаткова меркаваць аб новай творы. Аднак гэтая серыя з некалькіх інструментальных партэраў, бытавых танцаў і іншых сцэн «прыўзнямае заслоны» над музыкай, якая яшчэ ўвогуле не стала спектаклем, але ж ужо набывае абрысы сцэнічнай з'явы. Гэта так, бо і па-за сцэнай па-тэатральнаму выразная музыка сіюты Я. Глебава, здаецца, мае патэцыял, зольны абудзіць наша ўяўленне сваёй эмацыянальнасцю і адточанай формай. Така музыка ўяўляецца мне па-сапраўднаму зразумелай для слухача, аб'ёмнай і ёмістай. Скажам, якая ясная па музычнай задуме пранізіла-крыклівая, смешна «траскучая» тэма Ціля ў трубі! Ход думкі аўтара тут ясны і проты ў сваёй мастацкай перакананасці: ад заўзятых, нават задзірлівых вокаліч медных до лірычнага рэспеку жэццярэадскай музыкі Ціля струннымі, драўлянымі, а затым — да «растварэння» яе палемічных кантураў у прэрысцэнтай вібрацыі пошчакі драўляных, у россыпах гучавых блікаў арфі...

Поўная і акрэсленая ў завеснай прыгажосці музыкі вобразная сутнасць Сарабанды, протая і наглядная задума аўтара — праіпацэнтаў тут цяжкі поступ акордаў усёй аркестравай масы прэрысцэнтай

«Таблетку пад язык» — чарговая прэм'ера Магілёўскага абласнага драматычнага тэатра. Намедаю А. Манайна паставіў заслужаны артыст БССР А. Раеўскі ў дэкарацыях на эскізах мастака М. Волахава.

НА ЗДЫМКУ — сцэна са спектакля. Артыст Ю. Труханаў (Нарава) і народны артыст БССР С. Бульчык (дзед Цыбульна).

Фота А. ГОЛЫША.

імпрэвізацыі чэмпала, лютым штрыхам струнных, флейт.

Але ўсюды адсутнасць шугнай мудрагелістасці народнабытавых напеваў, танцаў (Глебаў шырока выкарыстаў у балете франка-фламандскі фальклор) спалучаецца з арыгінальнасцю і гарманічнага і інструментальнага афармлення, г. зн. з усім тым, што надае музыцы сіюты сучасны характар.

Сцісласць і эканомія інструментальных сродкаў — вось якасці, якія добра характарызаюць гэтае сачыненне. Толькі адно, апошняе з васьмі частак сіюты — сцэна пакарання смерцю — здаецца расцягнутай. Столемяна ўвага тут рассяваецца ў вобразнай шматсастаўнасці кампазіцыі. Натуральна, што ў спектаклі сцэнічны рух мабілізуе ўвагу гледача, у жанры ж сіюты адчуванне зацягнутасці гэтай часткі, на жаль, рэальнасць.

Інструментка «Ціля Уленшпільгеля» быццам зліта з вобразным асасаваннем зместу музыкі і ўсюды эмацыянальна вытанчана. Скульптурная выразнасць аркестравай мовы сіюты — безумоўнае дасягненне кампазітара. Яно сведчыць аб майстэрстве і аб багаці аркестравай палітры мастака.

Канцэртнае выкананне музыкі «Ціля Уленшпільгеля» яшчэ раз пацвердзіла скільнасць Я. Глебава да завостранасці каларыту яго мовы, вабную слых незвычайнасцю і музычным прыгажосцю адбараных гучаспалучэнняў. Так, лёгкая рухавасць гульняй мелодыі скрипка неаддзелена ад вобразна танцоўчага Ціля, змрончана прыгажосцю ўласціва цяжкаважкіму спеву фартэпа ў «Нараджэнні Філіпа» і г. д.

Яўген Глебаў любіць і ўмела раскрывае хараксто аркестравага тэбру. Тым самым кампазітар уносіць у музыку адчуванне дэкаратыўнай магі фарбаў. З гадкамі становіцца ўсё больш ясна, што гэта ўстойлівая якасць стылю кампазітара, праява яго эстэтыкі аркестравага мыслення.

Рэспубліканскі сімфанічны аркестр і дырыжор Юрый Яфімаў былі, відаць, па-артыстычнаму захоплены новым творам. Гэта адчуваецца ў манеры ігры, у гучанні сіюты. Няма сумнення, што яна ўвоўдзіць ў сталы рэпертуар аркестра. Тады ў дадатковай рабоце музыканты набудуць тое, чаго цяпер яшчэ не хапае выкананню — даскладнасць ансамблевага гучання званю і медзі ў першай частцы, большую лёгкасць і рухомасць медных у сонечнай танцавальнай музыцы «Фландрыі» і ў імклівай «Жызе» (уся яна яшчэ цяжкая і недастаткова разнастайная ў гучавых адносках).

Першы канцэрт сезона парывае і змястоўнае праграма, і энтузіязмам выкананцаў, і аднодушшам удзячных слухачоў.

Т. ШЧАРБАКОВА.

НЯМА ўжо такіх скептыкаў, што раней так упарта сцвярджалі — эстрада не сапраўднае мастацтва, другая аднае «у лепшым выпадку». Не! Цяпер нават самыя строгія крытыкі прызнаюць, што лепшыя дасягненні эстрады становіцца ўпоровен з іншымі відамі мастацтва сцэны, экрану, цырка. Яркае, звонкае, бадзёрае, поўнае аптымізму і западу відовішча на канцэртных падмостках абуджае іскрысты смех, змястоўную па-сутнасці рэакцыю публікі.

Эстрада, як вядома, убірае ў сябе кампаненты літаратуры, музыкі, харэаграфіі, цырка і мае сваёсабытую спецыфіку адностварэння жыцця.

Эстраднаы артысты працяджаюць тысячы кіламетраў, каб выступіць то ў лепшых залах краіны, то ў самых аддаленых раёнах і курортах.

Таму і так званы «правінцыялізм» выцскаецца з праграм і манеры паводзін эстрадных артыстаў самім жыццём.

Лёгка сказаць — выцскаецца. Мехаічна гэта не робіцца. Эстрада наладывае стаўля (а часам і выпадковыя) сувязі з пісьменнікамі, тэатральнымі рэжысёрамі, мастакамі. Бо нельга спадзявацца на тое, што нават самы таленавіты выканаўца зможа без пэўнай праграмы, без творчай распрацоўкі стварыць варты ўвагі нумар. Тым больш — праграму канцэрта, якая даўно ўжо не

толькі нагламерат асобных нумароў! Я мог бы прыводзіць агульнавядомыя прыклады, каб пацвердзіць прычыповую навізну цяперашніх эстрадных прадстаўленняў, але спыніся на сваіх калектах. Выступленні ваналяна-інструментальнага ансамбля «Песняры», калектыву якая ўзначальваюць заслужаны артысты БССР Віктар Вуячыч і Эдуард Міцкевіч, лепшыя праграмы з удзелам лаўрата міжнародных і ўсесаюзных конкурсаў Валерыя Кучынскага і дыпламанты Усесаюзнага конкурсу савецкай песні Нэлі Вагуслаўскай — гэта добра прадуманыя, па-рэжысёрску наставлены, дакладна распрацаваны сцэнічныя відовішчы.

А размоўны жанр? З добрым густам і аднаведным майстэрствам гучыць беларускае слова ў выкананні заслужанай артысткі БССР Г. Рышковай! Фельетоны, эстраднаы маналогі ярка даюць да публікі дыпламант Усесаюзнага конкурсу артыстаў эстрады В. Сінаіскі. Шмат таленавітай моладзі сярод артыстаў балета і арыгінальных жанраў. Ім кіруюць нашы вядучыя майстры — заслужаны артыст БССР Р. Мартынаў, майстры спорту СССР В. Раеўскі і Л. Чаранаваў.

Усё ж пры такой наляўнасці зольнага на вялікія справы творчага калектыву, пры яго плённай канцэртнай дзейнасці, ёсць у нас, на маю думку, з'явы негатыўныя, і яны перашкаджаюць развіццю беларускага эстраднага мастацтва. У першую чаргу — адсутнасць сталай рэжысуры, якая добра ведала б спецыфіку і магчымасці жанру.

Ужо гаварыў, што праграма эстраднага канцэрта складаецца з асобных нумароў. Кожны з іх — сваёсабылы мікратэатр з прадагам, дзеяннем, апафеозам, фіналам. А вось даць арганичнае жыццё гэтай мікратэатру, расфарбаваць палатно праграмы, вызначыць ёй патрэбны напрамак (стрыжань) павінен рэжысёр. Сённяшнія канцэрты будуюцца па-старадаўнаму: нумар — канферанс — нумар. Нады-

шла нара адмовіцца ад такіх штамліваных схем. Трэба стварыць тэатрылізаваны праграмы з малюўным настрадам, з партытурай святрала, са сваёсабытым музычным, літаратурным і ваналяным зместам.

Артыстычны калектыв ёсць. А чаму ж няма значных работ? Тут прычыны розныя. Філармонія, у склад якой уваходзіць эстрада, больш заклапанана колькасцю паказчыкамі — каб групы абслугоўвалі розныя раёны, ахвалівалі шырокую «геаграфію». Гэта і патрэбна рабіць. Але не адно толькі гэта. Варта сабраць усіх нас і паказаць гледачу, ба што мы здатныя, калі працема разам — «Песняры» і В. Вуячыч, Н. Вагуслаўскай і Г. Рышкова... Мне заірачаць: маўляў, ясна, што атрымаецца — канцэртна трасянка, звычайны зорны з розных нумароў «эстрады вечар». Дык жа мала сабраць нас разам. Відаць, папярэдне варта было б зспрысці пісьменнікаў, якія разумюць і любяць жанр эстрады, і прапанаваць ім падумаць, якім мог бы стаць з наўных сіл беларускі мю-

жэ-хол, скажам, або рэвію... Мне ўжо такі скажыць, што быў ужо такі вопыт — паказвалі мы эстрады спектакль рэвію, на афішы якога было напісана слова «Ліваніха». Што ж, калі здана вопыт не прыніў велікага поспеху, то трэба наоуг адмовіцца ад творчых пуханяў? — спытаю я ў сваю чаргу. А так яно і выглядае... пакуль што. Адмовіліся!

Калі ласка, Палац спорту запрашае мічан на вялікі эстрадны відовішчы. Да нас прыязджаюць гастралёры. З усёй краіны і з замежных краін. З іх стварэцца праграма. І публіка ахвотна ідзе на такіх, як кажуць, «гала-канцэрты». А што калі і нам, беларускай эстрадзе, папрабаваць «абіцьці» Палац спорту? Можна і нас тады будучы запрашаць у вялікі канцэртны залы...

Зразумела, выступленне ў вялікай зале — не самамэта. Я маю на ўвазе іншае. Трэба ўнесці ў жыццё рэспубліканскай эстрады творчы фермент. Калі ў наш калектыв прыйдучь пісьменнік, рэжысёр, харэаграф, мастак, ды кожны з іх прапанаўе штосьці арыгінальнае, то і традыцыйны нумары ілперашніх канцэртных груп будучы абнаўляцца. З'явіцца неабходнасць працаваць з рэцэптарамі. А дзе яны? Запрасяце, скажы я, ветэрануў беларускага эстраднага мастацтва — В. Міхеда, М. Пальніца, У. Паліскаў і У. Пугулеўскага. Вониў у гэтых дасведчаных артыстаў хапае, каб падыліцца з творчай моладзю.

ПРАБЛЕМЫ, МЕРКАВАННІ, РОЗДУМ

АФІШЫ ЗАПРАШАЮЦЬ НА КАНЦЭРТ

Праграма артыста-гумарыста складаецца з фельетонаў, сатырычных маналогоў, інтэрмед'яў, кулетуаў, сатырычных апазядыванняў. Раней у нас амаль не было аўтараў, якія б працаналі для эстрады, і артысты карысталіся паслугамі масквічоў, леныградцаў, кіўляні. Цяпер для нашага калектыву пішуць Н. Плевін, Э. Валасевіч, А. Ставер, М. Скрыпка, М. Лятухоў... Добрыя патэтычныя маналогі ў С. Грахоўскага і П. Харюва.

Пры ўсёй нашай павазе да названых літаратараў, яны яшчэ мала знаёмы са спецыфікай эстраднай драматургіі, не ведаюць дасканалы артыстаў-выканаўцаў. Некалі пры актыўным удзеле нашага загадчыка літаратурнай часткі І. Кудраўцава зноў пачала сваю дзейнасць секцыя эстрадных аўтараў. Але, на жаль, яна і спыніла яе, бо не быў наладжаны патрэбны кантакт пісьменнікаў з артыстамі. Ды і паслядзённі секцыі чамусьці праходзілі ўвечары, калі артысты былі заняты на канцэртах.

Зусім надаўна ў Маскве адбыўся семінар эстрадных драматургаў, на якім шырока абмяркоўвалася становішча эстраднай драматургіі і сучасны момант. Была прынята пастава аб стварэнні Усесаюзнага аб'яднання драматургаў эстрады з перыядычным правядзеннем семінараў і творчых дыскусій.

Варта было б аднавіць дзейнасць літаратурнай секцыі беларускіх аўтараў, як адной з удзельнікаў Усесаюзнага аб'яднання.

Дарэчы, такая форма саружнасці прафесійных пісьменнікаў і артыстаў будзе спрысці і развіццю крытыкі. А гэта старонка жыцця эстрады пакуль што наоуг амаль чыстая. А трэба камусьці, мабыць, малым мастацтвазнаўцам, працаваць і ў гэтай галіне. Трэба, каб на старонках газет і часопісаў часцей з'яўляліся кваліфікаваныя рэцэнзіі на эстрадныя праграмы, аналіз творчасці, нарысы пра эстраднае мастацтва і яго прадстаўнікоў, аб гастрольных падарожжах. Пакуль што пра нас пішуць пераважна ў інфармацыйным плане.

На жаль, рэдка і выпадкова выступаюць артысты эстрады на беларускім тэлебачанні. Беларуска студыя тэлебачання не мае нават сіютажнага роліка эстраднага канцэрта з удзелам артыстаў рэспублікі. Не засяяны і распылены. Мы выступаем у даволі дробных групах, рэдка абмяркоўваем зробленае нашымі калектам.

Па-сутнасці, арганізацыйна эстрады аддзел Беларускай дзяржаўнай філармоніі мае два жанравыя аб'яднанні — музычнае і балетнае (мастацкі кіраўнік аб'яднанняў Л. Мюлер і В. Дудкевіч). Калектывы, што падначалены ім, ужо сёння, пры аднаведнай падрыхтоўцы, могуць правесці ў канцэртнай зале афіцыйны канцэрт, напрыклад, «Вечар сучаснай эстраднай музыкі». «Вечар сучаснага балета». Дык варта наладзіць дзейнасць і іншых творчых груп!

Я — артыст размоўнага жанру. Эстрадны канцэрт без гумару, без добрага смеку, што ека без солі... без прысмак. Нельга не пагадзіцца з Андрэем Манайна, які выказаў такую думку аб сатыры: «Сатыра... як хочаце, — паназіт нашага аптымізму, грамадзянскага здароўя. Калі мы дазваляем сабе смаяцца над уласнымі недахопамі, значыць мы вельмі моцныя, значыць глыбока верым у свае прычыны, і ў свае ідэалы, верым у людзей».

Даволю сабе падзяліцца і такой марай. Прайде пэўны час, і ў нашым публічным горадзе Мінску вырасце будынак тэатра эстрады. Можна хто і ўсміхнецца, як сабе хочаце, а такі тэатр нашай сталіцы патрэбны ўжо сёння! Кожны з нашых гастрольных калектываў можа даваць праграму ад дзесяці да трыццаці дзён. Пры аднаведнай пастававаць у рабоце беларуска эстрады мае магчымасць пачынаць стабільную канцэртную дзейнасць у Мінску. Эстрадныя група Іенуе пры Беларускай дзяржаўнай філармоніі і заўсёды то «канцэртны аддзел», то «канцэртна-эстраднае бюро». І турціца ўсё эстраднае мастацтва ў трох маленькіх пакойчыках. У такіх умовах цяжка вырашаць творчыя і арганізацыйныя праблемы. Артысты не маюць прыстававаных вопетычных памішканняў, майстэрняў. У асобных выканаўцаў, дывертыментных калектываў адсутнічае заплаанаваны рэпетыцыйны перыяд. Уся праца эстрады накіравана ў напрамку выканання колькасці канцэртаў.

Многа гадоў назад у нашай краіне была тэндэнцыя да аб'яднання эстрады з філармоніяй. Але потым жыццё паказала, што мастацтва філарманічнае і мастацтва эстрады маюць свае законы, свае ўласныя формы дзейнасці, свае творчыя шляхі. Магчыма, пытанне пра аўтаномію эстраднай арганізацыі і спрэчнае, таму я не буду цяпер галасаваць за аласабленне ад філармоніі. Толькі скажу — эстрадзе трэба аддаваць больш увагі, каб яна развівалася і квітнела.

Безумоўна, ёсць у нас і дасягненні. Артысты эстрады Беларусі папулярныя сярод мільяноў колаў гледачоў. Афішы з імёнамі лепшых з іх прыцягваюць увагу прыхільнікаў эстраднага мастацтва ад Брэста да Уладзівастока, ад Мумманска да Ервана. Велізарныя лічбы характарызаюць нашу дзейнасць па абслугоўванню сельскага гледача рэспублікі. Ды працаваць мы можам значна лепш. Што для гэтага варта было б зрабіць, я і назваў у гэтым артыкуле. Вядома, са мной можна і не пагадзяцца. Можна і паспрачацца. А вось мрыцца і супанойвацца нельга!

Мікалай ШЫШКІН, заслужаны артыст БССР.

У ПАЧАТКУ яго прынялі ў труп тэатра толькі на паўгода, сталіскае. Цяпер ён — сажорам. Але ўжо праз месяц Віктар стаў паўнапраўным артыстам балета. Яго першы выхад, а больш дакладна — вылет адразу зварнуў на сабе ўвагу. Гэта было ў «Князю Ігары», дзе маладому танцоўчыку даверылі сола ў Палавецкіх танцах. Нібы распрамленая тугая спрыжына, узлятае ён над полаўчанамі, яля нясуцца ў шалёнай віхуры танца, і на імгненне застыае ў паветры. Так, на браўшы вышыню і распра-

хаў у Мінск быў прыняты ў 8-ы клас харэаграфічнага вучылішча. Цяпер ён — сажорам. Але ўжо праз месяц Віктар стаў паўнапраўным артыстам балета. Яго першы выхад, а больш дакладна — вылет адразу зварнуў на сабе ўвагу. Гэта было ў «Князю Ігары», дзе маладому танцоўчыку даверылі сола ў Палавецкіх танцах. Нібы распрамленая тугая спрыжына, узлятае ён над полаўчанамі, яля нясуцца ў шалёнай віхуры танца, і на імгненне застыае ў паветры. Так, на браўшы вышыню і распра-

У 1969 годзе, усяго толькі праз два гады пасля пачатку работы на прафесійнай сцэне, Віктар Саркiсьян уступіў у аднаборства з лепшымі танцоўчыкамі 20 краіні свету і заваяваў званіне лаўрэата Першага міжнароднага конкурсу артыстаў балета.

Віктар Раб у «Спартаку», камедыянты ў «Золуціцы», «Рама і Джульетце» і «Лебядзіным возеры».

НА КРЫЛАХ ТАНЦА

Віцны крылы, застываюць у сіні неба тупыкі. У даўнствіе, адзіночы беларысю галаву. Віця гадзінаю мог назіраць за ім. А то, бывала, усючыць чы каня і пачынаць далёка ад хутара, даганяючы вецер. Мані расказвала яму легенды аб храбрых, багестраных данскіх казаках, яго продках, ад подзых родных і аднавіснотнаў на франтах мінувалых вайн.

І магчыма, гэтыя расказы праз шмат гадоў дапамагалі артысту лепш зразумець салдата Івана ў «Альпійскай баладзе» Я. Глебава, больш ярка намаляваць яго вобраз мовой танца.

Гэта сваёсабытная мова на Доне ў панае. За хутара Краюноўта, дзе прайшоў дзяціныя ацёбра, на «пятачкі» хлопны і дзюўчаты на вечарах дамагестравалі ў танцах сваё ўдаласць, прыгажосць і спрыт. З Віктарам, хоць не было яму і пянаціцца, саборнічаць не ванаціцца, любога ператанце. Нельга параў яму наступіць у Растоўскае культурна-светучылішча на тапавальнае аддзяленне. Так вызначыўся яго дэс. І, магчыма, не столькі вучылішча, колькі Народны тэатр балета «Растсельманча», дзе В. Саркiсьян «дываў» і «начавуў», далі оянку пучэўку на вялікую оянку. Адольф Віктар пас-

Разам са сваімі калектам з Масквы, Ленінграда, Кіева і іншых гарадоў краіны В. Саркiсьян не раз быў паўпрадам савецкага балета за рубжыком. Нарвежскія газетаны і пачынаюцца далёка ад хутара, даганяючы вецер. Мані расказвала яму легенды аб храбрых, багестраных данскіх казаках, яго продках, ад подзых родных і аднавіснотнаў на франтах мінувалых вайн.

І магчыма, гэтыя расказы праз шмат гадоў дапамагалі артысту лепш зразумець салдата Івана ў «Альпійскай баладзе» Я. Глебава, больш ярка намаляваць яго вобраз мовой танца.

Гэта сваёсабытная мова на Доне ў панае. За хутара Краюноўта, дзе прайшоў дзяціныя ацёбра, на «пятачкі» хлопны і дзюўчаты на вечарах дамагестравалі ў танцах сваё ўдаласць, прыгажосць і спрыт. З Віктарам, хоць не было яму і пянаціцца, саборнічаць не ванаціцца, любога ператанце. Нельга параў яму наступіць у Растоўскае культурна-светучылішча на тапавальнае аддзяленне. Так вызначыўся яго дэс. І, магчыма, не столькі вучылішча, колькі Народны тэатр балета «Растсельманча», дзе В. Саркiсьян «дываў» і «начавуў», далі оянку пучэўку на вялікую оянку. Адольф Віктар пас-

Гэта можна сказаць аб многіх ролях Саркiсьяна. Маленкія па тасу, яны запамінаюцца, уразваюцца ў

Я. ПАЛУШКІНА, (БЕЛТА).

ЗОРКІ ЭСТРАДЫ

З вялікім поспехам прайшлі ў Мінску канцэрты традыцыйнай міжнароднай эстраднай праграмы «Залатая восень». Гледачы пазнаемліся з выкананцямі папулярных мелодый ансамблем «Савецкія леры» (саліст Яўгеній Мартынаў) і ансамблем «Сябра маладыя» з Югаславіі. Цікаваю праграму паказалі мінчанам ваналяна-танцавальны кватэрт з Аргенціны «Аргенцінскае танга», «Вісцельныя пародысты» з Балгарыі, дуэт іллекчыкоў «Нардiс» і салістка Алена Ціха з Чэхаславакіі. Са сцэны прагучалі галасы спевачоў Ілары Натаны з Венгрыі і Аўрэліяна Андрыеску з Румыніі.

На гэтых здымках вы бачыце ваналяны дуэт Марта і Марцін з Аргенціны Алену Ціху; Аўрэліяна Андрыеску.

ДРУЖБА народаў Вялікай Краіны Саветаў — непарушная завава сацыялістычнага грамадства. Адною з праяў гэтай дружбы з'яўляецца творчыя ўзаемасувязі братніх літаратур народаў Саветаў Саюза.

У жасцярычкіна ў Мінску пачаўся сімпозіум перакладчыкаў беларускай літаратуры на мовы народаў СССР, скліканы праўленнем Саюза пісьменнікаў рэспублікі. Да нас прыехалі відомыя ў сваіх рэспубліках і ў нас прапагандацысты беларускай літаратуры, заслужаныя работнікі культуры БССР Янаў Халемені, Альбінас Жукаўскас, Мікола Нагібеда, Арсеній Астроўскі, старшыня Савета на беларускай літаратуры Саюза пісьменнікаў СССР, прафесар Аляксандр Аўчарэнка, перакладчык Браніслаў Кезун, Ігар Міхайлаў, Уладзімір Гардзейчыў (РФСР), Алена Юшчанка, Васіль Юхімовіч (Украіна), Юлія Ванар і Еранім Ступлян (Латвія), Эрын Насыраў і Тулкіў Імамхаджаеў (Узбекістан), Эўгеніос Матузявічус (Літва) і многія іншыя.

Сімпозіум адкрыў уступным словам старшыня праўлення Саюза пісьменнікаў БССР народны пэтр рэспублікі **Масіс Танк**. — Часы, у якіх мы жывем, — сказаў ён, — часы бурнага і пачынаючага развіцця сацыялістычных нацыянальных культур, усё большага іх аб'яднання і ўзаемаўзабагачэння, у выніку чаго мы сёння маем адну з самых яркіх і цікавых, адну з самых перадавых, бо заснаваную на марксісцка-ленінскай ідэалогіі і прапагандацысты інтэрнацыяналізму, культуру савецкага народа, якая актыўна ўдзяляе ўвагу фарміраванні навукова-асветнага светаспогляду, а гэтым самым — у будучыню новага грамадства і ў барацьбе за мір і існасць ўсёго чалавечтва.

У агульным асценце культуры вычарнае і адназначнае месца займае іматэрыяналізная савецкая літаратура, у тым ліку і наша беларуская літаратура, якая расла, фарміравалася пад жыватворным уплывам вялікай рускай літаратуры, рэвалюцыйных традыцый, генэрацыйных і працоўных подзвігаў свайго народа і народаў усёй нашай вялікай Радзімы.

Дзякуючы пісьніцкім клопатам партыі, непарушнай сувязі з жыццём свайго народа, беларуская літаратура за параўнаўча кароткі час прайшла велізарны шлях развіцця, дасягнуўшы сённяшніх вышніх сваёй ідэяльнай і мастацкай сталасці. Аб гэтым пераканаўча сведчыць колькасць перакладаў твораў беларускіх пісьменнікаў на рускую мову — на мову нашых братніх сувязей, і на мовы ўсіх народаў нашай краіны.

Ціжка пераацаніць значэнне для беларускай літаратуры працы нашых сяброў-перакладчыкаў, пранявае Масіс Танк. Бо якімі б ні былі выдатны нашы творы самі па сабе, без добразычлівага стаўлення, без высокага майстэрства нашых сяброў дарога гэтых твораў да савецкіх чытачоў не была б такой простаю і шырокаю.

Пераклады твораў нашай літаратуры на рускую мову, якой зараз, наводзе статыстыкі, карыстаецца і якую вылучае каля паўмільярда чалавек на свеце, а таксама на мовы братніх народаў, як і пераклады іх твораў на беларускую мову, — маюць велізарнае значэнне для развіцця нашай літаратуры, для ўмацавання нашай дружбы і інтэрнацыянальных сувязей.

Зрааумела, што ў першую чаргу мы павінны перакладаць усё тая лепшая творы, якія ўмацоўваюць веру ў веліч і высакароднасць нашай справы, папярэджаюць нашы ўдзяльчыя і мастацкія рызкі, з'яўляюцца каштоўнымі ўкладамі на нашу нацыянальную і агульную культуру, якая ўсё больш робіцца ўніверсальнай.

Таму справе перакладаў мы павінны надаць яшчэ больш увагі. Гэта не пераважна сезоннае мерапрыемства ці кампанія. Гэта адзін з важнейшых участкаў у праграме нашага культурнага будаўніцтва, у праграме нашай творчай арганізацыі; гэта праца, разлічаная не на адно дзесяцігоддзе ці стагоддзе, не на адно пакаленне майстэрства ўсіх нашых братніх народаў.

Праца перакладчыка — і складаная, і адназначная. Яму забяда прыходзіць працаваць шлях і праз цяжкапраходныя рубяжы і бар'еры моў, гістарычных і культурных традыцый. Ён мусіць улічваць і тое, а б ч т м гаворыцца ў творы і тое, я к аб гэтым гаворыцца, знайсці максімальна эквівалент арыгінала, які перадаваў бы ўсе адценні яго мовы, зместу і нават нактасту. Для гэтага неабходны шырокія і глыбокія веды, талент і любоў да творчасці паэта ці пісьменніка, янога перакладаем, і, калі ёсць такая магчымасць, творчае супрацоўніцтва з аўтарам, якое дае найбольш плённыя вынікі.

Неабходна яшчэ больш умацоўваць нашы творчыя сувязі і кантакты з сябрамі-перакладчыкамі, наладзіць сістэматычную інфармацыю іх аб усіх з'явах у нашай літаратуры, штодзённа папярэнячы іх багаж нашымі літаратурнымі часопісамі, газетамі, бібліяграфічным даведнікам, слоўнікам і такім капітальным выданнем, як Беларуская Савецкая Энцыклапедыя.

Не можа нас не перакоіць і тое, што, калі сярод перакладчыкаў старэйшага пакалення мы мелі і маем выдатных майстроў сваёй справы, дык зараз усё часцей сустракаем людзей выпадкова аб тых «універсалаў», якія бяруцца за пераклады амаль з усіх моў, ніводнай не ведаючы грунтоўна.

І, зразумела, гаворачы аб якасці перакладаў, нам нельга забываць і аб якасці і ідэяльным узроўні нашых твораў. Бо ўрэшце, калі не ўдаўся пераклад добрага, выдатнага твора, але яшчэ горш, калі сам твор няварта перакладу. І таму нам неабходна яшчэ глыбей узнімаць палітыку новых тэм, ірчы адлюстраванне ў сваіх творах пэўнае генэрацыйнае і працоўнае подзвігаў жыцця нашага народа, нашу савецкую рэалінасць.

У заключэнне Масіс Танк сказаў, што нас ніяк не можа задаволіць мантаж перакладаў на беларускую мову. Відаць, нам трэба больш рашуча ўзяцца за выданне

Масіс Танк, А. Жукаўскас (Літва) і Ю. Ванар (Латвія).

Іван Мележ і А. Аўчарэнка.

Кветкі да помніна У. І. Леніну.

ДРУЖБА НАРОДАЎ — ДРУЖБА ЛІТАРАТУР

З СІМПОЗИУМА ПЕРАКЛАДЧЫКАЎ БЕЛАРУСКАЙ ЛІТАРАТУРЫ НА МОВЫ НАРОДАЎ СССР

альманаха лепшых перакладаў з братніх літаратур, аб якім мы ўжо гаварылі на сваіх мінулых з'ездах пісьменнікаў. Такі альманах з часам мог бы стаць яшчэ адной плячоўкай нашых часцейшых сяброўскіх сустрэй і школай майстэрства для перакладчыкаў. Варта было б падумаць і аб новых анталогіях на рускай мове і на мовах народаў нашай краіны — у літаратуру прыйшлі новыя назвы і пісьменнікі. Без іх імён мы не будзем мець сапраўднага ўз'яднення аб той ці іншай літаратуры.

З сучасным устанам беларускай прозы і паэзіі пазнамілі гасцей **Серафім Андрэюк і Мікола Арочка**. Бурны рост беларускай прозы і паэзіі, далейшае расшырэнне і паглыбленне сувязей літаратур братніх народаў, паслядоўнае ажыццяўленне ленінскай нацыянальнай палітыкі дружбы народаў, — вось аснова велізарнай цікавасці чытачоў з усіх рэспублік краіны да твораў беларускіх аўтараў. Пераканаўча пацвярджаючы гэтаму — велізарны тэражы беларускіх кніг, якія выдаюцца ў іншых саюзных рэспубліках, а таксама шырокае выданне на беларускай мове твораў пісьменнікаў з братніх рэспублік.

Беларускі чытач знаёмы цяпер са шматлікімі творамі класічнай і сучаснай літаратуры народаў СССР. Знамяналія падзей у грамадскім і культурным жыцці рэспублікі было выданне на беларускай мове твораў Уладзіміра Ільіча Леніна. У перадаваеным 1940 годзе на Беларусі выдадзена было 10 мільянаў кніг — па адной кнізе на жыхара, а ў 1913 годзе кніга прыходзілася больш чым на 30 жыхароў. Толькі пры Савецкай уладзе беларусы атрымалі магчымасць чытаць творы вялікіх мастакоў слова ўсяго свету, далучыліся да скарбніцы светнай культуры. На сваёй мове наш чытач атрымаў бесмяротныя творы Шэкспіра, Сервантэса, Гэта, Шылера, Байрана, Пушкіна, Лермантава, Тоголя, Вальска, Гюга, Стэндала, Зяля, Ланфэла, Дыкенса, Рэлана, Лондана, Тэвона, Малкоўскага, Асаблева часта выдаваліся кнігі вялікага прапастарэкага піс-

менніка, буравесніка рэвалюцыі Янкаўска Гюгага, а таксама творы палыміянага савецкага паэта У. І. Манкоўскага, Д. Бядына, М. Астроўскага, А. Гаўдара, А. Навікава-Прыбы, А. Талстога і інш. Пераклады з рускай і іншых моў ажыццяўлялі нашы відомыя пісьменнікі Я. Купала, Я. Колас, П. Глеба, А. Аляксандравіч, К. Чорны.

Сёння актыўна перакладаюць паэзію з братніх моў П. Броўка, А. Куляшоў, А. Вялюгі, Р. Барадулін, А. Званак, У. Дубоўна, Ю. Гаўрук, А. Грачанінаў, Е. Лось, Н. Гілевіч, прозу — Я. Брыль, М. Настядовіч, Л. Салавей, М. Татур, У. І. Шахвей, Я. Бяганскі і многія іншыя. У бібліятэцы твораў пісьменнікаў братніх народаў БССР, перакладзеных і выдадзеных у нас, кнігі прадстаўляюць усю літаратуру неабсяжнай Краіны Саветаў. Аб гэтым гаварылі намеснік старшыні Дзяржаўнага Камітэта Савета Міністраў БССР па справах выдавецтваў, пагляданні і кніжнага гандлю **А. Ф. Барышкі** і пісьменнік **Язэп Семянон**.

Я. Семянон у сваім аглядае «Беларуская літаратура ў выданых саюзных рэспубліках і за рубіжом» прывяў прыклады найбольш інтэнсіўнага данясення лепшых здабыткаў нашай прозы, паэзіі і драматургіі да ўсеахопага і замагнэнага чытача. Адною з іх з'яўляецца праца ў з'ядненні выданых беларускіх аўтараў. Так, за апошнія 5 год тэражы рускіх перакладаў рамана І. Шамяніна «Снежныя зімы» перавысілі дзівя наўтара мільёна экзэмпляраў, а дылогі І. Мележа «Палеская хроніка» — двух мільянаў. Тое ж самае можна сказаць аб папулярнасці твораў В. Быкава.

І. Салавей асобна спыніўся на праблемах надрыхтоўкі надраў перакладчыкаў і адбору кніг для перакладу на нацыянальныя мовы. А. Зарычкі звярнуў увагу ўдзяльчыкаў сімпозіума на неацэнныя пытанні прантыкі перакладу, у прыватнасці, на неабходнасць перадачы сваёсвабоднасці прэмаў і сродкаў адной літаратурнай мовы прыёмам і сродкамі іншай. Ён прапанаваў частей выдаваць двух і трохмоўныя выданні, дзе перакладчыкі, аналізуючы пад наглядом арыгінала, надружываў бы ўсё свае сілы, рэалізавуваў усё сваё майстэрства.

Народны пісьменнік Беларусі **І. Мележ** падкрэсліў высакароднасць перакладчыкай справы, якая збліжае пісьменніка з пісьменнікам, сэрца з сэрцам, народ з народам. У прыватнасці, ён расказаў аб сваім плённым

З ГРУДЗЕЙ СВАБОДНА ПЕСНЯ ЛЬБЕЦА

Майжлівая быць я не умею, не магу, Паветра ўсё найкаля песняй дыша, Яе матывы сэрца мне калышуць, Як ветрык майскі траў на лугу.

Прыходзяць словы, ладзяцца у гукі, Звіняць, як птушкі раўняю вясной, Запісваю іх не паспяваючы рукі, Так многа іх сягоння туг са мной.

Яны — як хвалі, што ідуць на бераг І б'юцца ў грудзі нерухомах скал, Каб мёртвы груз пазрынуўся ў абвал, Каб адчыніць жыццё шырока дзверы.

Гудзі, душа, гудзі, як бура ў моры, Пабудкай светлай радасці гудзі, І грому гулам каляны прасторы, І слоў гарачых не студзі!

ЖЫВЫ КУПАЛА

Купала спіць. Заснуў навекі. А думкі Якавы не спяць... Яны лунаюць над палеткам, У цэхах ля станкоў гудзяць.

З акна каласнай, светлай хаты І гарадскіх дамоў — яны Натхненым гукам і крылатым, Як сэрбніа звінцяць званы.

Яны як заклік да змагання За будучыні светлай дзень. А з імі — ў бляск таго світання Жывы Купала наш ідзе.

Ідзе і сэрцам неміручым Пракладае праменьні след, Ён Беларусі усю агучыў І акрыліў, бо ён паэт.

І вось яна — як птах крылаты, Імкнецца ў свой ішчаслівы дзень... І ў гукх сонечных, узнятых, Жывы Купала наш ідзе!

У МУЗЕІ ЯКУБА КОЛАСА

Яго я помню статным, маладым, Калі сямігодзе ў працы нас з'яднала. Паэтам сталым Колас быў тады, Так, як і шчыры друг яго — Купала.

А я — дзятчынкая сціплай і малой Ішла за імі і паіху не плаць... Паэзіі народнае цяпло Душу маю, як сонца ўлетку, грэла.

супрацоўніцтвае перакладчыкам Ю. Ванатам і А. Няроўчэкам.

Як прадстаўлена беларуская дэятая літаратура на ўсеахопага арызе, як перакладчыка твораў дэятых пісьменнікаў, расказаў літаратуранавы, доктар філалагічных навук **Э. Гурвіч**.

На працягу двух дзён з трыбуны сімпозіума выступілі перакладчыкі — тосці нашай рэспублікі — і беларускія пісьменнікі. Яны гаварылі аб узаемаўплыве і дружбе літаратур нашай сацыялістычнай радзімы, шмат увагі ўдзялілі аналізу перакладаў твораў беларускай літаратуры на братнія мовы.

Аб канкрэтных прыкладах прапаганда беларускай літаратуры ў Літве расказаў **Э. Матузявічус**. Ён падкрэсліў узросную цікавасць літоскага чытача да твораў беларускіх пісьменнікаў. На зварачы за культурным і літаратурным жыццём Савецкай Беларусі за апошнія дзесяцігоддзе, сказаў **Э. Матузявічус**, мы шчыра радуемся нашым поспехам. У нас пачынаюць будоваць літаратурныя з'яды, якія варты ўвагі братніх народаў. У бліжэйшыя два гады па літоскай мове выйдзе раманаў лаўрэата Ленінскай праміі **І. Мележа** «Людзі на балоце», апавесці В. Быкава «Сотнікаў» і «Абеліск», а таксама кніга І. Сяргова «Мы з Санькам у

Любіла слухаць песні я. Нясла Іх звон з палеткай ветрана хваля, Душа народа ў песнях тых жыла, І мы ле так добра адчувалі!

Купала, Колас гукі песень тых На крылах сакаліных надымалі, І ў новых словах, з золата літхх, Народу шчырым сэрцам аддавалі.

Іх памяць забыццём не зарасце, Іх вершы — поўныя цяплом сардэччым — Сустрэй народ — як дарагіх гасцей, І ў сэрцы іх сваё ўвабраў навечна.

МАЙ

А старасці няма! Ты ёй не вер, Калі ў грудзях жывое сэрца

Калі з грудзей свабодна песня льецца,

Сум мой знікас, як драпачны звер, І неба, і блакіт вацэй смяецца, — Ты старасці не вер!

Ты вер, што старасці няма, Ты вер, што старасці няма, Здырае вясень ліст пацхулы

Іх сонца сталі цярэх хмар заслоны, Ідзе за імі лютая зіма, З блазнейнай даўжынёй начэй

А ты... Ты вер, што старасці няма... І толькі знай: за той зімой імглістай Зноў прыйдзе май!

Аб ім ты думай! Ты яго чакай! Зноў прыйдзе май!

Цікавасць да беларускай паэзіі і прозы выклікае і гістарычная блізкасць народаў, і суседства, і роднасць моў, але перш за ўсё гарачае б'юць сэрца народнага, прада жаўцця народнага, усё тое, што мы называем партыйна-нацыянальнай літаратурай. Азначаныя назімаць сабытых сустрэч паміж пісьменнікамі і перакладчыкамі, М. Нагібеда падкрэсліў яшчэ большую неабходнасць кантактаў з тым народам, літаратуру якога ты перакладаеш.

Гэтай жа думкай былі пранікнуты выступленні **Э. Ванана** (Латвія), **Э. Насырава** (Узбекістан) і **Т. Алімуллага** (Казахстан). Яны лічылі важным сістэматычным абмен студэнтамі паміж філалагічнымі іні саюзных рэспублік, каб маладыя перакладчыкі маглі вывучаць мову не ў сабе дома, а ў аспрэдылі народа, які гэтай мовай карыстаецца.

Развіццё двухмоўя ў нашай краіне, сказаў **Э. Насыраў**, гэта надзвычай важны працэс, які ўсемерна садзейнічае ўмацаванню адзінства нацыянальнага і інтэрнацыянальнага. Гэта яно даламагала астадзілім па ўзроўню культурнага развіцця народна дачучыцца да сусветнай культуры. Гэта яно робіць лядчэйшай справу перакладу з моў братніх народаў.

На маю думку, заявіў заслужаны работнік куль-

ТАБЕ

Кахай мяне! У мяне сяброў нямама, Есць родныя...

Ды ўсё жывуць сабой. І толькі верная твая любоў Са мной мой век адгаварала. Кахай мяне!...

Душа спагады хоча, Каб адначыць, як птушка у эняздзе... І родзіцца настрой жывы, пакрочыць... Туга, як дожджык летні, ападзе. І будзе зноў цяпла і сонца многа, І будуць песні, будуць вершы зноў, — Паможа іх стварыць твая любоў, Якая мне зайжды была надпоўна.

УСПЫХНУЛА ДУМА

Поч. Месяц, І рэчка блішчыць серабром, Шыбы апранута калычгай, Падсвечвае месці хваля дробных надлом, Кідаючы млечныя смугі.

А рэчка упарта плавае і плыве, Нішто ёй падсветы і змрокі... Успыхнула дума ў майей галаве І ў свет мяне кліча далёкі.

Дзе новае ўсё і дзе надзею рад, Усмехаецца твар навасёла, Хто ў наступ на пустані ішоў, як салдат, І цешыцца плёнам вяселья.

Хачу я убачыць, як людзі жывуць, Як чуды ствараюць і дзівы... Поч. Хвалі рачукаі гамоняць-плываць З над вадаспадаў ішчаслівых.

Многа ў моры бліскучых каменняў, Многа дзівоснага ў моры на дне. Глянуць бы раз, цераз прызму натхнення Усё каб адкрылася мне.

Коцянца хвалі тугой нарадою, Гнецца празрысты блакіт, Шмат непазнаванага туг над вадою, Скараб тат вялікі уккрыт.

Шмат мы ўжо ведаем. Многа пазналі, Многа лідзе талінні, Кляю аб якіх у бядонне схаалі Шэрыя цені імелі.

Годы ідуць і стагоддзі праходзяць, Дзень наш гарчы ўсё святлей — Людзі шукаюць і людзі знаходзяць Усё, што схавана ў імеле.

Першы намеснік старшыні праўлення СП БССР **І. Шамянін** выказаў задавальненне тым, што сімпозіум вылічыўся ў хвалючому дэмастрацыю ўважання паміж народамі Савецкага Саюза і іх культурамі і будзе садзейнічаць новаму росквіту перакладчыкай дэятнасці на абліжэнню нашых рэспублік.

Удзяльнікі сімпозіума ўсклаі кветкі да помніна асабляўскай беларускай літаратуры ў Міністры дзяржаў У. І. Леніну. Гасці наведалі Курган Славы і мемарыяльны комплекс Хатынь, радзіму Янаў Купала, Вялікую, усклаі кветкі да помнінаў Янку Купала і Якуба Коласа.

Адбыўся вялікі вечар савецкай літаратуры ў Мінскім дзяржаўным педагагічным істытуце замежных моў.

У рабоце сімпозіума прымае ўдзел загаднік аддзела культуры ЦК КПС С. В. Мацалеў.

Сімпозіум працягвае сваю работу.

9

СПРАВАЗДАЧА МАЛАДЫХ

Мастацкая выстаўка маладых мастакоў, прысвечаная тысячагоддзю Віцебска, пачала працаваць у гарадской выставачнай зале, Яе ўдзельнікі — селекцыя выпускнікаў мастацка-графічнага факультэта педагогічнага інстытута імя С. М. Кірава.

Увагу аматараў мастацтва прыцягвае разьба па дрэву В. Дуднікава і А. Слепава. У іх работах выкарыстаны матывы беларускай народнай творчэсці.

Упершыню на выставіцы прадстаўлена кераміка. 15 малаўнічых бляд, зробленых выпускніцай Л. Кірпічэнка, уяўляюць сабой арыгінальныя мініяцюры на тэму «Танцы народаў СССР».

У зале жывапісу і графікі ня мала цікавых работ. Цеплыняй, любоўю да роднага горада прэсьякута серыя акаварэлі А. Малеха «Віцебск». Добрую адзнаку атрымлівае ў наведальнікаў лірычная работа мастака Т. Талкачова «Васелле».

А. ЦЕМІН.

ВЫСТАЎКА НАСТАЎНІКА

Нядаўна ў Смалевіцкім доме культуры экспанаваліся карціны масцовага мастака-інкрустатара, настаўніка чарчэння Валерыя Трафімава.

Малады мастак прадставіў на сваю першую выставку 35 твораў. Сярод іх інкрустацыйныя партрэты У. І. Леніна, Якуба Коласа, Янкі Купалы, Максіма Багдановіча, Дуніна-Марцінкевіча, Эпаіаы Цёткі, Сяргея Ясеніна...

Прываблівае дэкаратыўнае палатно «Рыбкі і лірычная карціна «Цішыня».

Наведальнікі выставкі пажадалі маладому мастаку творчых поспехаў.

Я. ГАВАРУШКА.

НА ВЫСТАВКАХ апошніх гадоў усё часцей і частей у станковых творах пачалі з'яўляцца спачатку элементы, а потым прыёмы і цэлыя сістэмы, перацягваючы мастакам — станкавістам з манументальнага жывапісу.

Амаль адначасова з'явіліся станковыя работы, выкананыя мастакамі-манументалістамі. Гэтыя першыя спробы выклікалі розную рэакцыю ў гледачоў, мастакоў, крытыкаў. У адных — усмешку, другія лічылі, што ў гэтым нешта ёсць, але большасць была катэгарычнымі: «Гэта не мастацтва!»

Мінуў час і тое, што здавалася раней такім незвычайным, стала прывычным, спрэчкі пачалі патухаць. Цяпер мы ўсе неяк звякліся, што за станковую карціну бярэцца мастак-манументаліст і наадварот. Сведчанне таму — творчасць мастака-манументаліста А. Кішчанкі.

Парадзіўся будучы мастак у горадзе Багучар Варонежскай вобласці ў 1933 годзе. Юнацтва прайшло ў навадальніцкіх ваенных гадах. Скончыўшы 7 класаў, паступіў ў рамеснае вучылішча з мастацкім ухілам. Адно з аддзяленняў гэтага вучылішча рыхтавала спецыялістаў па роспісу стоек, сцен. Трэба заўважыць, што прыёмы, прыемыны работы мастакоў-вэрфішчыкаў (вядома, не рамеснікаў) у многім супадаюць з прыёмамі і прынцыпамі работы мастака-манументаліста: падрыхтоўка плоскасці (цяна, столя) да роспісу, спосаб перанясення малюнка і многае іншае. І вось у 1954 годзе Кішчанка паступае ў Львоўскі інстытут дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва.

Спачатку на аддзяленні тэатра, а потым наведальніца на аддзяленні манументальна-дэкаратыўнага жывапісу.

Скончыўшы ў 1961 годзе інстытут, Кішчанка прыехаў у Мінск. З адкрыццём аддзялення манументальна-дэкаратыўнага жывапісу пры Беларускай дзяржаўнай тэатральных-мастацкім інстытуте яго запрашаюць на выкладчыцкую работу.

Першае сур'ёзнае выступленне Кішчанкі як мастака-станкавіста адбылося ў 1966 годзе. На другой рэспубліканскай выставцы моладзі ён паказаў некалькі работ: «Цыркавы хлопчык», «Дзяўчына са сланечнікам», «Дзяў-

чына з кавуном». Яны здэдулялі сваёй своеасаблівай манерай жывапісу, умешнем убачыць у звычайных жыццёвых з'явах незвычайнае. Карціны былі маляўнічымі ў поўным сэнсе гэтага слова. І разам з тым вельмі рознымі. Жыццесцівардальны аптызмны выходзіў ад «Дзяўчыны з кавуном» — яна як бы ўся праізаіана ўкустадзіўскай прыгажосці і характэвам», «Цыркавы хлопчык» міжволі напамінаў вядомы твор Грыгаровіча «Гутарчэвыя хлопчык» — той жа лёгкі сум, прасветленае журботнасць. Тэматычна загадкава і перманэнтна Бэлы павявала ад «Дзяўчыны са сланечнікам».

зроблена, зусім інакш, разумееш, як шмат яшчэ трэба ўдасканалваць. Шліфаваць і граніць думку, шукаць вобразнае адлюстраванне яе, каб яна выкрышталізавалася на палатне. Манументальны жывапіс гаворыць з гледачом палымнай мовай вясількіх ідэй. Бытавіам — вораг манументальнага жывапісу. Але наступнае момант, калі мастаку-манументалісту трэба «пагаварыць» са сваім гледачом іншай мовай. Манументальная работа, як правіла, павінна адкрывацца гледачу адразу, чытацца імгненна. Іншая справа карціна. Прыходзячы на выставку, глядач

карціне фігура жанчыны вуселі група жанчыны, якія ўважліва слухаюць словы свайго старшынкі, напачатку старажытнарускую Фрэдэку. Гэтых жанчын аб'ядноўвае ўсеагульнае, ўсенароднае тэма. Яны адзіныя. Але не абавязлівыя. Колжана з іх — характар.

Не зусім звычайны мастацка-вобразны строй палатна А. Кішчанка адмаўляецца ад перадачы матэрыяльнага асяроддзя, прадметнага свету, акаляючага групу людзей. Пакінуўшы бачнымі толькі фігуры, усё астатняе ён нібы нагруквае ў змрок. Мастаку такі падыход дапамагае выйсці на аб'яўленне не з'яві, гістарычнага факту і расказаць аб гэтым ёмістай, лакальнай, вобразнай мовай жывапісу.

Напружанасць драматычнага моманту ў карціне — памагае стварыць і колер. Каларыстычная гама яе гранічна скупая — гэта ўсёго два асноўныя колеры: чырвоны і чорны з градацый ад чырвонага да светла-ахрысятага і ад чорнага да цёмна-карычневага.

У наш час звычайнай становаца «касмичная» тэма. Натуральна, што вырашыць яе так, як вырашаецца «зямля» тэмы, нельга. Трэба шукаць нешта новае. Па шляху такога пошуку і пайшоў А. Кішчанка ў сваёй карціне «Памяць подзвігу», паказанай на Рэспубліканскай мастацкай выставіцы пачатку 50-гаддзю СССР, у Мінску. Справа ў тым, што як мастак-манументаліст А. Кішчанка аказаўся як бы разнявольненым, не звязаным з законамі пабудовы станковай карціны: іншае паніжэнне ліній гавызоіта, захавання з'ронаў лінейнай перспектывы, перадачы света-наветнага асяроддзя.

Палатно «Памяць подзвігу» разлічана на прадэям разгледзець, на паступовае прыкіненне ў глыбіні яго сэнсу. Амаль усю прасторы ў карціне займаюць тры фігуры агалёных юнакоў, якія імклі-

ва на набліжаюцца да Зямлі, якая наслала іх на подзвіг... А ў гэты час на Зямлі працягваецца звычайнае, штодзённае жыццё. Тры дзіўныя калексіі нібы застылі на старце, гатовыя да ўздзеі...

Мастак надае велізарнае значэнне выбару дэталей або тых кампанентаў, якія будучы ўдзельнічаць у вобразным ладае палатна. Таму ён старанна іх адбірае. «Яны, дэталі, — гаворыць А. Кішчанка, — павінны трапіна характарызаваць галоўнае ў карціне. Тое ж датычыць і колеры. Фарбы могуць спрачана адна з адной, а могуць знаходзіцца ў адзінстве, у гарманічным спалучэнні; але сутыкненне іх, быць можа, нават нейкае адчужэнне, адзінства або гармонія, ці дысгармонія, якая выклікае канфлікт, — усё гэта павінна быць на высокім эстэтычным узроўні, прыгожым па самаму высокаму рахунку».

Шмат задум у мастака. Многае пачата ўжо. Да прыкладу, групавы партрэт прадаўніц, тых чудоўных майстроў, што зрабілі першы ў нас у рэспубліцы рабелі для гасцініцы «Турыста». Партрэт ужо амаль гатовы, прапанаваны, але, як гаворыць сам мастак, тут яшчэ шмат работы, можа яшчэ не раз і не два дзядзедца з'ездзіць да дзядзят у брыгаду, перш чым партрэт будзе закончаны.

Тут жа ў майстэрні ўжо гатовыя эскізы і макеты новых манументальных работ. І калі групавы партрэт не «падганяе» мастака, то заказ на манументальную работу не чакае — яго трэба выканаць своечасова.

Так і працуе А. Кішчанка. І для яго асабіста, і для мастака, няма праблемы, што важней, і за якую работу ён у большым адказе перад гледачом — за манументальнае афармленне таго або іншага аб'екта або за тэматычную карціну. І ў манументальнай і ў станковай рабоце аднолькава настойліва і старанна шукае ён свой шлях. Імкнецца ісці па няходжаных дарогах, а гэта заўсёды цяжка, патрабуе мужнасці, волі, настойлівасці. Але гэтага якраз мастаку не пакрычаць.

В. ВАЛЬФΟΥСІК.

У ЗВЫЧАЙНЫМ — НЕЗВЫЧАЙНАЕ

Што дае мастаку-манументалісту работа над станковай карцінай, і чаму ён, адмовіўшыся ад сваёй асноўнай працы, бярэцца за гэтую справу? Ці варта?

— Не заўсёды, ведаецце, бываюць патрэбныя табе заказы, — спакойна гаворыць мастак. — А ты адчуваеш, што трэба «выказацца». І вось у чаканні заказу на манументальную работу, звяртаешся да халата. Паступова ўдзягаешся. Захаляешся. І пачынаеш заўважыць, што ў халата ёсць шораг пераваг перад манументальнай работай, якая заўсёды звязана з тэрмінамі. Працуючы над роспісам, мазаікай, або афармляючы афармленне аб'екта ў комплексе, як гэта было з гасцініцай «Турыста», мастак заўсёды звязаны з календарам. Ён залежыць ад яго. А холст кірпава чакае і дзень, і месяц, і гады. Ад гэтага мастак толькі ў выйгрышу. Холст, або лепш скажаць сюжэтная-тэматычная карціна, вымагае каб работа ішла павольна, каб у аўтара параджаліся новыя і новыя думкі. А яны павінны адцягваць прысціць ў парадок, сістэму. Праходзячы час і ты ўжо глядзіш на тое, што

мае магчымасць уважліва разгледзець твор. А адсюль і працэс суперажывання можа быць больш працяглым.

Прышла пара, калі для А. Кішчанкі ўзнікла неабходнасць узяцца за вялікую сур'яную карціну. І вось на апошніх выстаўках мы сустрэліся адразу з некалькімі палотнамі мастака.

Тэма вайны ў беларускім выяўленчым мастацтве распрацавана даволі шырока. У цяжкую гадыню савецкія людзі здзейснілі подзвіг не толькі на фронце, але і ў тыле. Жанчыны, падлеткі, стаўшы ў заводскіх цехах да станковай сеўшы за штурвал трактараў, замянілі мужчынаў. Ім, савецкім людзям, якія самааддана працавалі прыслыццё сваю карціну «Старшыня. 1943 год» А. Кішчанка. Гэтая работа з поспехам экспанавалася на запальнай мастацкай выставіцы ў Маскве.

Сюжэт карціны такі: невялікі палі сабрала калгасніц, жанчын, падлеткаў старшыня, каб разам абмеркаваць чарговае пытанне. Вельмі ўдала, выразна і ў гэтай

ВЫПРАБАВАВАННЕ

Заканчэнне. Пачатак на стар. 4—5.

ку чарады, але потым сцяміў, што крыжанкі сядзіць там не дужа густа і прот можа проста не зачыніць іх. Тады ён перавёў ствалы крышку правей, дае блізка сабраўся тры кацікі. І зноў парудзіў з выстралам. Да трох кацік падлічыла цацкёрка. І калі гэтая цацкёрка зацілася са сваімі сібручкамі, Юрка ўдарыў дуплетам.

Як ні цяга ступінулі куркі на байках, чуйныя крыжанкі пачулі ледзь улоўны гук. Чарада дружна ўзнялася на крыло і паліцела проц, шпарка набіраючы вышыню. Аднак чатыры кацікі асталіся ляжаць на падзе. Няхай нішто, апрача Юрка, не мог бы убачыць гэтую ўлоўную здабычу. Юрка цвёрда вельмі, што яна ёсць. Добры, дакладны выстрал. Юрка не паспяшаўся і не спазніўся, быў цярпелівы і спыртны, як сапраўдны паліўнічы.

А потым прыляцела яшчэ адна крыжанка, і Юрка зноў перажыў пакутлівую сілу снаксы, сярод ягонных трафэяў не было толькі крыжанкі — навалены манчэренскі аэўр. Аднак ён саўладзеў з сабою і, стрэліўшы на ёй тым жа ўмоўным набоём, сказаў сам сабе: — Крыжанка мая!.

У той дзень пачаўся масавы прылёт паўночнай дзічынны: шпаканоскікі, чэрныцы, голалі прыляталі то парамі, то ў адзіночку, то цэлымі чарадамі. І Юркаў ягдтан пачаўся ўсё новымі і новымі фантастычнымі трафэямі.

А пасля падзеў стары явачар. Ён апусціўся зусім блізка ад падсадзіцы, і Юрка пачакаў, калі ён адліць крышку далей, каб вымадка не забіць падсадзіцу, ён хацеў каб усё было падобна на праўду. Нечакана качар узмакнуў шырокімі крыламі і паліцеў. Юрка стрэліў яму ўслед і прашапаў: — Мой качар!.

Але тут яго ўзяло сумненне: ці пацаліў ён

качкара, каб страляў не халастым набоём? Ён іа не паспеў як след прыцэліцца. «Пацаліў бы, іаля можа быць гаворка...» — рашуча адкінуў Юрка ўсе сумненні. «Не, прамацаў», — адказаў яму нейкі іншы, чужды голас. Ну што ж, прамацаў дык прамацаў, аднак промах на дванадцят выстралаў зусім няблага!

Промач некай адразу расхаладзіў шалёнае Юркава пачуццё. І ў тую ж хвіліну яму здалося зусім непатрэбнай болей уся гэтая гульня. Ён вернецца сюды яшчэ раз і зноў настрэляе качак, а на сёння хопіць. Ён зноў намірыўся сам з сабою і з вярным птаствам. Ды і ў школу нара...

Юрка выкінуў пустыя гільзы і падаўся далому. Над возерам ад берагу да берагу, з затонаў і затонаў дэталі крыжанкі, чарнышы, шылахоўскікі, і заўсёды амаль у кожнай чарадцы ліццё нібы прываліць, маленікі імклівы чарок. Юрка наіраў на вяршанае жыццё возера, на прыгожыя і дужыя птушак, якія рассялілі паветра сваім імклівым і гордым палётам і на баяліся ні вядзі, ні неба, ні адлегласці: птушак, якія сцігвалі і тунгалі над вышталімаі паліўнічым і ўсё ж захоўвалі свой уварты род, і адчуваў сабе ў іх, а іх у сабе. І ён думаў аб тым, што не было б у ім гэтае радаснае блізкасці да ўсяго жывога на возеры, каб ён змаладушнічаў.

Прывазідны човен і схаваўшы ясло ў асяно, Юрка рушыў да ляснай паллікі. Толькі ён быў зайшоў у лес, як прарэзліва закрывалася сонца, нястомныя ясныя ваўтаўнікі: «Во-ра! Во-ра!» — прапрычала яна. Але, нібы ведоучы, што ідзе сумленны і справядлівы паліўнічы, які не загубіць марна ніводнай жывой істоты, ніхто і не хаваўся. Дзяды даверліва лёталі над самай яго галавой, клявалі спедную рабінку, дзятлік у чырвовай шубе-цеіцы старанна дзеўб сухую яліну ў пошухах тлушцы, смачных жукоў, а на ржанай багатняй затоцы спакойна сабе хадзілі танканогія кілгавікі, кулікі, насатыя бакасы. І Юрка, адчуваючы сваю сумленнасць перад гэтым светам, ішоў наперад шырокімі і лёгкімі крокамі гаспадарка зямлі...

З рускай перапісу Леў САЛАВЕЙ

Віцебск — адзін са старэйшых гарадоў нашай рэспублікі. Хутка ён будзе святкаваць сваё тысячагоддзе.

Гораду 1000 гадоў! Сівы, чудоўны, мудры...

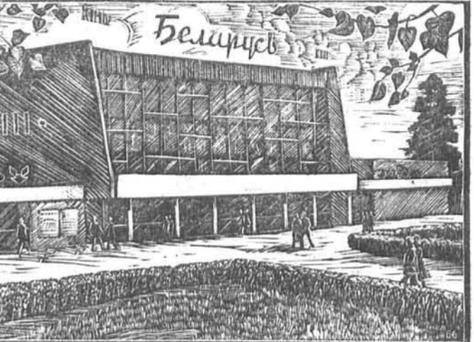
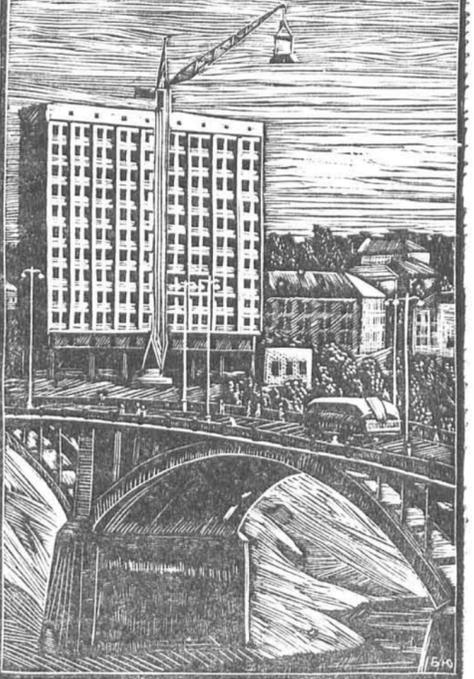
Гораду 1000 гадоў! Але які ён малады! Гіганцкія карпусы завадоў і фабрык — сведчанне яго індустрыяльнай магутнасці. Вабляч сучасныя прыгожыя жыллёвыя дамы.

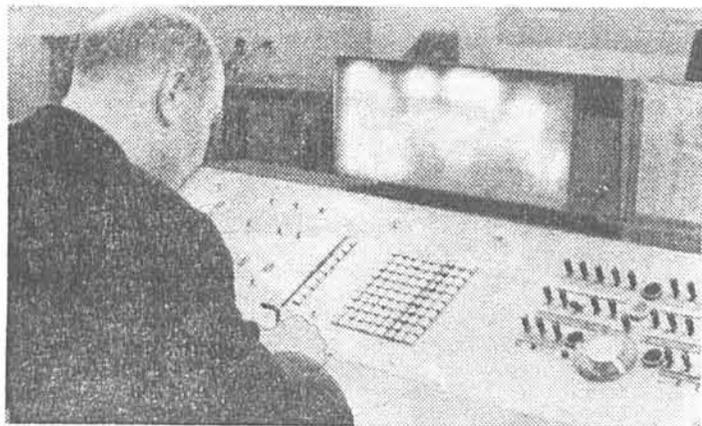
Перапоўненыя залы кінатэатраў, бібліятэк, кніжных магазінаў, якіх, дарэчы, у Віцебску вельмі многа, гавораць пра ўзросшы ўзровень культуры, духоўныя запатрабаваныя віцязьбы.

У горадзе многа вышэйшых і сярэдніх навучальных устаноў, таму на яго вуліцах шмат моладзі.

Да чудоўнага свята рыхтуюцца ўсе. З захваленнем расказвае пра свайго горад мастак Юры Баранаў. Ён прапануе серыю графічных работ.

- Белое мастацкае вучылішча, у якім шпекер размясціліся музычныя школы.
Педагагічны інстытут імя Кірава.
Новая гасцініца.
Драматычны тэатр імя Якуба Коласа.
Кінатэатр.

Тут, у пунце збору інфармацыі кавальскага корпуса, занатоўваюцца сотні розных звестак...

Чалавеку, які ўпершыню трапіў на Мінскі трактарны завод, нядоўга заблудзіць. Дзесяткі карпусоў з аднолькавай цёмна-чырвонай цэглы ўтвараюць вуліцы і завулікі (дарэчы, усе яны маюць назву) з тратуарамі і маставой, абсаджанымі дрэвамі. Гэта — сапраўдны горад, горад, дзе пастаянна праціскае чалавечая праца, дзе ўсё падначалена адной мэце — выпуску трактараў-асілкаў, што адзіны на адным, кожныя 3—4 минуты, выходзяць з галоўнага канвеера.

Яшчэ ў 1965 годзе завод разам з Цэнтральным навукова-даследчым інстытутам тэхнікі кіравання прыступіў да распрацоўкі першай чаргі аўтаматызаванай сістэмы кіравання вытворчасцю (АСКВ-МТЗ). За ўкараненне гэтай сістэмы група работнікаў завода і інстытута была ўдасцёжна Дзяржаўнай прэміі БССР у галіне навукі і тэхнікі за 1972 год.

Пастаянны карэспандэнцкі пост «Літаратуры і мастацтва» на Мінскім трактарным заводзе напірае начальніка інфармацыйна-вылічальнага цэнтру (ІВЦ) завода А. Л. Тамаркіна расказаць аб першых кроках садружнасці чалавека і ЭВМ у прамысловасці.

ВЫВЕДАЕЦЕ як параджаецца трактар? Перакананы, што многія, вядома, не звязаныя з вытворчасцю людзі, ўяўляюць гэты працэс толькі па бачаных у кіно, паказаных па тэлебачанню эфектных карцінах — асветленая полымем фігура сталасара, засяроджаны твар зборшчыка, канвеер, з якога, здаецца, самі сабой з'яжджаюць новенькія машыны.

Гэта ўсё, вядома, вонкавы бок справы. Сучасны завод, сучасная вытворчасць — складаны арганізм. Прывяду такі прыклад. Вытворчы план, што даводзіцца заводу, умяшчаецца ў 10—12 пакоў — колькасць вырабу трактараў па мадэлях і мадэфікацыі запасных частак, нааперываных паставак і камплектацыі.

Але гэты план трэба давесці да выканаўцаў, распрацаваць і разлічыць падэталіныя наменклатурныя заданні кожнаму цэху, участку (а на заводзе 42 цэхі і 52 аддзелы і службы), указаць іх структуру, разлічыць па перыядах з улікам залезлаў незавершанай вытворчасці.

Адным словам, трэба развулаваць і раздэталіць трактар, які складаецца больш чым з 7 тысяч дэталей і 1200 вузлоў, расісць іх па вытворчых цэхах, сфармуляраваць планавы пералік дэталей па кожным цэху згодна з тэхналагічным маршрутам.

Але ўсё гэта, вядома, толькі першы крок. Каб забяспечыць выкананне плана, трэба арганізаваць апэратыўны кантроль за яго выкананнем па кожнаму цэху, участку і на аснове атрыманай інфармацыі прымаць неабходныя рашэнні па яго змяненню, рэгуляванню. Лёгка сказаць: На заводзе тысячы станкоў, вырабляюцца сотні назваў дэталей і вузлоў. Напрыклад, траці механічны цэх дае ў суткі да 280 тысяч гаек, шпілек, бал-

ИНДУСТРИЯ ИНФАРМАЦИИ

РАСКАЗВАЕ НАЧАЛЬНИК ИНФАРМАЦИЙНО-ВЫЛИЧАЛЬНОГО ЦЕНТРА МИНСКАГО ТРАКТАРНОГО ЗАВОДА А. Л. ТАМАРКИН.

тоў і іншых дробных дэталей. Паспрабуй, улічы гэтую астранамічную колькасць, як кажуць, уручную, праектравалі, як працаваў кожны рабочы, колькі дэталей даў за змену той ці іншы станок. Прыклады можна прыводзіць бяскопча, літаральна з усіх сфер жыцця завода. Скажам, забеспячэнне і збыт. У нас 782 пастаўшчыкі і звыш 20 тысяч спажыўцоў. На адну дакументацыю ды перапіску ішлі цэнтнеры паперы. Сотні людзей толькі і займаліся тым, што складалі зводкі, рапарты, накладныя і г. д. Вось чаму з такой палёгкай уздыхнулі кіраўнікі літаральна ўсіх служб завода, калі была ўведзена першая чарга аўтаматызаванай сістэмы кіравання вытворчасцю.

Паспрабую папулярна расказаць, як яна дзейнічае. На першае, трэба падкрэсліць, што ўвядзенню сістэмы папярэднічала вялікая і складаная падрыхтоўчая работа. Адначасова з распрацоўкай праектнай і тэхнічнай дакументацыі АСКВ-МТЗ, вырабам і набыццём тэхнічных сродкаў, праводзілася работа па падрыхтоўцы завода да функцыянавання ва ўмовах новай сістэмы. Быў арганізаваны інфармацыйна-вылічальны цэнтр, абсталяваны трыма электронна-вылічальнымі машынамі «Мінск-22», створана база нарматыўна-даведчых інфармацыі, падрыхтаваны кадры праграмістаў, электроншчыкаў, апэратараў і эканамістаў.

У сваю чаргу ў шасці пэхах былі зманціраваны перыферыяльныя тэхнічныя сродкі збору і наакуплення інфармацыі, сувязі і сігналізацыі.

Зараз ЭВМ рашае 50 эканамічных і 60 інжынерна-тэхнічных задач. Эканамічныя разлікі, якія выконваюцца ў ІВЦ, ахопліваюць календарнае і апэратыўнае планаванне і ўлік вытворчасці, колькасны ўлік паступлення і адгрузкі гатовай прадукцыі са складу збыту, яе рэалізацыю, механізаванае ўкараненне нарматыўнай гаспадаркі і г. д.

Што гэта дало? У цэхах, дзе ўкаранёна АСКВ, зніклі ўточныкі, скарацілася колькасць планавікоў, не трэба нікому займацца складаннем зводак, рапарту, накладных. Стала намнога больш часу для творчай працы ў асноўнага арганізатара вытворчасці — майстра.

Вы слытаеце, які эканамічны эффект дае ўсё гэта? Падлічана, што АСКВ штогод эканоміць працу 300 інжынераў і тэхнікаў і 50 тысяч чалавека-гадзін па інжынерна-тэхнічных разліках.

Распрацоўка і ўкараненне аўтаматычнай сістэмы кіравання вытворчасцю — плён намаганняў вялікага калектыву спецыялістаў. Шмат сіл і энергіі адалі і аддаюць гэтай справе дырэктар завода П. І. Байкоў, галоўны інжынер І. І. Дземчанка, намеснік галоўнага інжынера А. П. Казлоў, намеснік начальніка ІВЦ Л. А. Весялова (дарэчы, І. Дземчанка і Л. Весялова за гэтую работу былі ўдасцёжны Дзяржаўнай прэміі БССР у галіне навукі і тэхнікі за 1972 год).

Добра забяспечваюць дакладную работу АСКВ супрацоўнікі інфармацыйна-вылічальнага цэнтру Г. У. Калоднік, Э. М. Сягал, Н. М. Гарланава, С. П. Рашанава, Г. В.

Дзікішын, І. М. Шышыц, Л. В. Вараб'ёва і многія іншыя.

КРАЗ убачыць, чым сто разоў пачуць. Нам давалося убачыць на свае вочы работу сістэмы, так сказаць, памацаць яе рукамі ў кавальскім корпусе. Пяць цэхаў гэтага корпуса даюць дзесяткі тысяч тон паковок у год. Наменклатура іх складае звыш 1000 назваў.

Цэх механічных новачных прэсаў. Раз-пораз цяжка грукуюць вялізныя, бы мастаготы, прэсы. Удар, і распалены да белага вялікі кавалак металу раптам набывае форму ўтулі. Пырскваюць іскры, яна коціцца па жолабу, а пад прэсам у гэты момант — новы кавалак.

На другім паверсе цэха — вялікі, азораны святлом люмінісцэнтных ламп пакой. Ля сцяны каля дзесятка апаратаў розных памераў і нафігурацыі. Адно свеціцца зялёнымі агеньчыкамі індэксатары, другія час ад часу мігаюць па званьваюць, або шчоўваюць.

Тут знаходзіцца пункт збору інфармацыі, так званы АРВ (аўтаматычны рэгістратар вытворчасці), падсістэмы кіравання кавальскай вытворчасцю. Менавіта сюды паступае з цэха інфармацыя аб колькасці вырабленых дэталей, часе прастою абсталявання і вінаватых за гэтыя прастой.

Аказваецца, на кожным штампавачным аграце ўстаноўлены фота- і вібрадатчыкі, якія ўлічваюць колькасць зробленых паковок. На ўсіх 14 штампавачных лініях ёсць пульты рабочага месца (ПРМ), якія маюць тумблеры з укараненнем прастою абсталявання. Калі, скажам, аграгат выйшаў са строю, рабочы ўключае адпаведны тумблер і сігнал адразу падаецца ў тую службу, якая павінна ліквідаваць прычыну прастою, напрыклад, электрыку, ці механіку.

Усе гэтыя сігналы, з таксама паказчыкі датчыкаў фіксуюцца апаратамі аўтаматычнага рэгістратара вытворчасці, запісваюцца, пераводзяцца на перфастужку і, у сваю чаргу, перадаюцца на заводскі інфармацыйна-вылічальны цэнтр, дзе апрацоўваюцца на ЭВМ.

Інжынер-апэратар націскае некалькі клавішаў на пульце, і табло перад ім запальваецца электрычнымі індэксатарамі. У кожным індэксатары — лічба. Гэта нумар рабочага месца. Вось зараз бачна, што па віне механіка прастойвае адзін аграгат, па віне электрыка — два.

Так што ў любую мінуту можна даведацца, колькі зроблена паковок, якое абсталяванне колькі прастаяла і па чьёй віне. Кожную раніцу ў 8:30 цэх атрымлівае з ІВЦ шэсць таблеграм з поўным аналізам работы цэха за мінулыя суткі.

становішчы знаходзяцца заводскія справы.

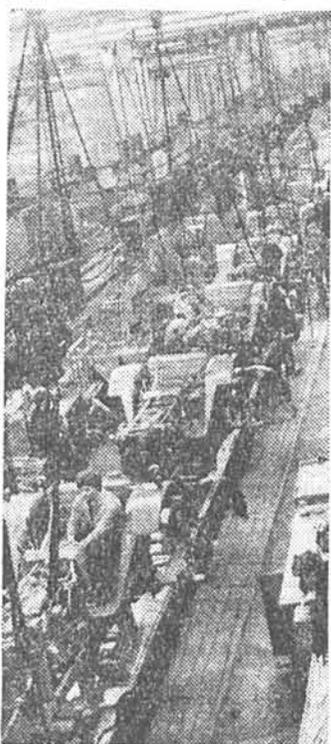
Зараз кожны дзень на стол дырэктара кладзецца таблеграма, выдадзеная ЭВМ, і за 10—15 минут ён можа даведацца дакладна аб рабоце ўсіх цэхаў і служб за любыя суткі, за дэкаду, месяц.

Эканомію часу і дакладнасць — вось што мы атрымалі ад АСКВ у першую чаргу.

Трэба прызнацца, што ў свой час былі на заводзе людзі, якія з недаверам аднесліся да аўтаматызаванай сістэмы. «Тэхніка тэхнікай, — казалі яны, — а сваё вока мець лепей». Думаю, што сёння гэтыя скептыкі перамянілі свае пазіцыі, бо АСКВ даказала сваю жыццездольнасць, выгоду. Ды і наогул, яе ўкараненне дало штуршок да новых пошукаў літаральна ва ўсім, што датычыць кіравання. У мінулы годзе завод закупіў і раздаў начальнікам змен радыёпачукавы прыёмнікі, якія працуюць у радыусе 1,5—2 кіламетры. Прыёмнік велічыней з запалкавы каробок заўсёды настроены на пэўную хвалю і, калі цэле выклікаюць, дае пра гэта ведаць святком. Прыкладу «карабочак» да вуха і слухай каманду.

Як паказаў вопыт работы ва ўмовах АСКВ, яна спрыяла фарміраванню новых творчых адносін у калектыве, змяненню яго кваліфікацыйна-прафесійнага складу, што мае вялікае сацыялагічнае значэнне. Ёсць тут і пэўны псіхалагічны, маральны фактар.

Там, дзе ўкаранёна сістэма, не стала асабістых сутычак паміж асобнымі работнікамі з высвятленнем «адносін». Раней было так. За-

Вось ён, галоўны канвеер трактарнага.

кончылася змена і замест 100 трактараў на галоўным канвееры, скажам, сабралі 85. Пачынаем высвятляць прычыну. Зборшчыкі гавораць, што не было рулявой цягі, таму канвеер прастаяў гадзіну. Кіраўнікі цэха-пастаўшчыка прарочыць, што цягі не было толькі паўгадзіны. Гэта пяць-сем трактараў, адкуль астатнія сем? У зборшчыка, скажам, канчаюцца дэталі, ён ідзе шукаць майстра. Той, у сваю чаргу, звяртаецца да дыспетчара, дыспетчар да начальніка цэха-пастаўшчыка. Пакуль усе раскаваюцца, бывала, даводзілася спыняць канвеер.

Ну, а зараз? Зараз сігнал з канвеера паступае ў цэх-пастаўшчык і да дыспетчара: адзначаецца час прастою, яго прычына. Адным словам, выйграе вытворчасць, выйграе, натуральна, рабочы. Укараненне АСКВ спрыяла

паляпшэнню тэхніка-эканамічных паказчыкаў усяго завода. Павялічыўся прыбытак, а адсюль, натуральна, фонд матэрыяльнага заахвочвання, прэміяльны фонд, нарощце, зарплата рабочых. За апошнія два-тры гады сярэдняя зарплата рабочых вырасла на 7 працэнтаў.

Ды і наогул, АСКВ дае магчымасць больш дакладна, апэратыўна заахвочваць цэх, брыгаду, участак, якія працавалі рытмічна, з поўнай аддачай.

ЦЭХ ЗБОРКІ трактараў, мабыць, на заводзе самы ўражлівы.

Чалавеку, які ўпершыню трапіў сюды, цяжка стрымляць мо і трохі найўнае захапленне. Павольна рухаецца галоўны канвеер. У пачатку яго, здаецца, амаль нічога няма: толькі рама, па якой не здагадаешся, на што яна спатрабіцца. Але вы зрабілі дзесяць крокаў, і на вашых вачах нараджаецца машына. А вось тут, у самым канцы, перад вамі новенькі трактар, які сваім ходам ідзе на заводскі двор, а адтуль у далёкі свет.

— Раней, бывала, — тлумачыць мой гід А. Л. Тамаркін, — вельмі цяжка было падлічыць, колькі на гэты канкрэтны момант сышло з канвеера трактараў. Павоніць дырэктар дыспетчару — той называе адну лічбу; павоніць начальніку цэха — той апэрыруе другой.

Зараз усё падлічвае тэхніка. Калі трактар пакідае канвеер, ён празьдзе па пліце-датчыку, які гэта фіксуе і аўтаматычна падае сігнал на табло. На ім з аднаго боку план, з другога — колькі зроблена на гэтую мінуту.

Гляджу на табло. Вось лямпачкі на ім замігцелі і паказалі дзве лічбы — план на гэтую мінуту — 95 і другую — 96 — столькі фактычна зроблена. Настольныя варыянты гэтага табло маюцца ў дырэктара завода, начальніка вытворчасці, начальніка цэха, у галоўнай дыспетчарскай.

Уздоўж канвеера ўстаноўлена 26 перагаворных апаратаў, на якіх ёсць дыскі з нумарамі. Кожны нумар — гэта код пэўнай дэталі. Пры мне малады хлопеч у спяцоўцы падыходзіць да апарата, нешта гаворыць у мікрафон і набірае нумар.

У адным з каліпораў цэха — дыспетчарская. Перад пультам — жанчына-аператар. Па перагаворнаму прыскасаванню прымае заліку, якая тут жа фіксуецца, і дае ёй ход.

ЗАРАЗ завод разам з Цэнтральным навукова-даследчым інстытутам тэхнікі кіравання займаецца далейшай распрацоўкай АСКВ.

АСКВ-2-МТЗ забяспечыць стварэнне комплекснай сістэмы планавання ўліку, рэгулявання і кіравання асноўнай вытворчасцю, ахопіць усе этапы вытворчасці на ўзроўні міжцэхавага і ўнутрыцэхавага кіравання.

Але я не хачу, каб у чытача складалася ўяўленне, што ўсё ва ўкараненні аўтаматызаванай сістэмы ішло і ідзе ў нас гладка. Мы ж, па сутнасці, у гэтай справе пільнеры. Да многага даводзілася даходзіць уласным розумам. Ёсць і пэўныя аб'ектыўныя цяжкасці, я б сказаў нават праблемы.

АСКВ грунтуецца на самай сучаснай тэхніцы. Скажам, каб улічыць колькасць прадукцыі, якую дае кожны станок, аграгат, трэба каб ён меў спецыяльныя датчыкі, фіксатары і г. д. На жаль, наша прамысловасць пакуль што выпускае абсталяванне, як правіла, без гэтых элементаў.

А вось другая праблема — кадры. Мы адчуваем недахоп не толькі кваліфікаваных распрацоўшчыкаў, матэматыкаў-праграмістаў і электрыкаў, а і наогул спецыялістаў для работы на прадпрыемстве ва ўмовах функцыянавання АСКВ.

Але, думаецца, самае цяжкае засталася ззаду. Завод узяў правільны кірунак, і тое, што мінскія трактарабудульнікі з году ў год дабываюцца новых поспехаў, яскрава гэтаму доказ.

Расказ запісаў М. ЗАМСКІ.

САЦЫЯЛЬНАЯ НЯРОЎНАСЦЬ І Ў ШКОЛАХ

Пачаліся заняткі ў пачатковых і сярэдніх школах Францыі. Вуліцы французскіх гарадоў і вёск прыкметна ажывіліся. Пасля летніх канікул іх запоўнілі маладыя школьнікі з ранцамі за спіною і старэйшыя — з традыцыйнымі стоскамі кніг, перавязанымі раменьчыкам.

У гэтым годзе ў дзяржаўных школах Францыі будзе вучыцца 10,3 мільёна дзяцей — на 165 тысяч больш, чым у мінулым навучальным годзе. Каля двух мільёнаў дзяцей пойдуча ў прыватныя навучальныя ўстановы.

Пачатак навучальнага года распэньваецца ў Францыі як вялікая падзея. З першых дзён верасня друк, тэлебачанне, радыё надаюць праблемам нацыянальнай адукацыі значнае месца.

Французскі дэмакратычны друк звяртае ўвагу на матэ-

рыяльныя цяжкасці, з якімі сутракаюцца ў сувязі з пачаткам заняткаў у школах многія французскія сем'і. На навучанне дзіцяці патрабуецца затраціць каля дзюх трыццаці мінімальнай зароботнай платы, устаноўленай у Францыі. У такім становішчы, адзначае «Юманітэ», знаходзяцца сёння кожная трэцяя сям'я рабочых і служачых. Газета ўказвае, што ў параўнанні з папярэднім годам выдаткі на школьныя падручнікі, транспарт, харчаванне выраслі на 8 працэнтаў.

Французаў непакоіць таксама сацыяльная няроўнасць у школах усіх ступеней. Дэмакратычныя сілы выступаюць супраць намеру ўрада перавесці пэўную частку школьнікаў, якія дасягнулі 14 гадоў (галоўным чынам, дзяцей працоўных), у наву-

чальныя ўстановы, якія не даюць поўнага цыкла сярэдняй школы і паўнацэннай прафесійнай падрыхтоўкі.

Не страціла вострыні і праблема выкладчыцкіх кадраў. Па прызнанню самога ж міністра нацыянальнай адукацыі, французскай школе не хапае 35.000 выкладчыкаў. Недахоп настаўнікаў і школьных памяшканняў прыводзіць да перагрузкі класаў.

Канфедэральнае бюро буйнейшага прафсаюзага аб'яднання краіны напярэдадні новага навучальнага года выступіла з заявай, у якой пацвердзіла сваю рашучасць змагацца за сапраўдную дэмакратызацыю адукацыі і выдзяленне на патрэбы адукацыі неабходных Kredyтаў, без чаго немагчыма рэфарма школьнага навучання.

А. КАРАСЕЎ,
кар. ТАСС.

г. Парыж.

ШАБАШ МАЛАДЫХ ЦЕМРАШАЛАЎ

«Мы патрабуем спынення гандлю з СССР!», «Злучаным Штатам пагражае камуністычная змова!», «Нам патрэбны ракеты, а не раззбраенне!» — да гэтых істарычных лозунгаў, дастойных самага злавеснага перыяду «халоднай вайны», зводзяцца выступленні большасці прамоўцаў на з'ездзе арганізацыі, якая называе сябе «Маладыя амерыканцы — барацьбіты за свабоду», што адбыўся нядаўна ў Вашынгтоне.

Пагадзіцца, што цяжка было б адшукаць менш падызючваю назву для аб'яднання маладых цемрашалаў — у асноўным вучняў рэлігійных каледжаў, якія патанулі ў балоце самага раз'юшанага антыкамунізма.

Хаця гэтае аб'яднанне было створана ў 1960 годзе, а ні ў якім разе не ў часы макартызму і «палявання на ведзьмаў» у ЗША, яно дзейнічае ў духу самых рэакцыйных традыцый. І ўжо, зразумела, нельга лічыць выпадковасцю, што «ўстаноўчы сход» адбыўся не дзе небудзь, а ў маентку небезьведомага лідэра амерыканскіх рэакцыянераў Уільяма Баклі, які і да гэтага часу застаецца «духоўным настаўнікам» і фінансавым абаронцам маладых ультра. Напалоханая першымі прыкметамі пацяплення міжнароднага палітычнага клімату, а таксама відавочным ростам папулярнасці ідэй сацыялізма ў ЗША, амерыканская рэакцыя паспяшалася сабраць пад свае старыя сцягі маладых недаросткаў, прыхільнікаў фашысцкай філасофіі.

Самі кіраўнікі фальшывых «барацьбітоў за свабоду» ў публічных выступленнях заяўляюць, нібыта іх арганізацыя «не звязана ні з якімі палітычнымі партыямі», аднак яны прызнаюць, што падтрымліваюць «самае цеснае супрацоўніцтва» з такімі фашысцкімі арганізацыямі, як «таварыства Джона Бэрча», мінітмены і т. п.

Вельмі паказальны і той факт, што ў склад «Кансультацыйнага савета» аб'яднання ўваходзяць многія актыўныя вашынгтонскія «ястрабы» і антыкамуністы. Напрыклад, былы сенатар Дж. Смазэрс — той самы, што нязменна выступаў за пашырэнне амерыканскай вайны ў В'етнаме, былы сенатар Дж. Мэрфі — той самы, што галасаваў супраць Дагавору аб нераспаўсюджанні ядзернай зброі, сенатар Дж. Таўэр — той самы, што і цяпер выступае за паскоранне гонкі ўзбраенняў і супраць скарачэння колькасці амерыканскіх войск за рубяжом.

«Кансультацыі» з боку дзяржаў падобнага роду і вызначаюць усю дзейнасць «барацьбітоў за свабоду», якая не мае нічога агульнага з той самаадданай барацьбой за грамадзянскія правы, якую вядзе моладзь і ўся прагрэсіўная грамадскасць Злучаных Штатаў.

У апошнія гады актыўныя арганізацыі не раз спрабавалі наладзіць у ЗША байкот тавараў, імпартуемых з сацыялістычных краін, аднак былі высяленыя за гэта многімі амерыканскімі газетамі. Не павысіла, натуральна, іх папулярнасці сярод амерыканскай моладзі і смяхотнае рашэнне «барацьбітоў» узнагародзіць «ганаровай граматай»... марыянэтканага «прэзідэнта Катангі» Маіса Чомбэ. Разам са сваімі перарослымі апекунамі члены арганізацыі актыўна ўдзельнічалі ў выбарчай кампаніі ў падтрымку стаўлення амерыканскіх правых групавак Б. Галдуотэра і, як вядома, аказаліся поўнымі банкрутамі.

Адным словам, перамог у паслужным спісу маладых ультра не значыцца. І тым больш безнадзейныя іх намаганні ў нашы дні, калі само жыццё перакрэслівае іх «барадатыя» лозунгі, узятых ў спадчыну ад ужо далёкага мінулага.

Э. БАСКАКАЎ,
кар. ТАСС.

У ГАЗЕЦЕ «Жыццё Варшавы» апублікавана карэспандэнцыя З. Мараўскага з Ватыкана, у якой аўтар піша пра скандальную навіну, што ўзрушыла каталіцкую іерархію. Навіна прыляцела здалёку ад Рыма, з Даніі. Там пачаліся здымкі поўнаметражнага каларовага фільма пад назвай «Заліцанні Ісуса Хрыста». Прадзюсеры абвясцілі, што гэта будзе спроба паказаць Хрыста «ў новым святле», як маладога чалавека, «поўнага не толькі веры, але і эратызму». Другая якасць яго мае быць трактаванай вельмі шырока, бо на экране прадстануць «шматлікія любовныя сцэны без кампрамісаў, звязаныя з сусрэчамі Хрыста з Марыяй Магдаленай і іншымі персанажамі Евангелля».

Гаворачы больш дакладна, працягвае карэспандэнт «Жыццё Варшавы», дацкія кінематаграфісты збіраюцца зрабіць парнаграфічную стужку з Хрыстом у галоўнай ролі. Яны спадзяюцца (не без рацыі), што шум вакол такога фільма забяспечыць яму поспех у публіцы, а гэта азначае — і вялікія барышы.

Ватыкан, пераканаўшыся, што змагацца з правамі парнаграфістаў ў заходнім мастацтве і рэкламе немагчыма хоць колькі-небудзь паспяхова, цяпер амаль не ўмешваецца ў гэтую справу. Славуці некалі індэкс забароненых для веруючых мастацкіх твораў не з'яўляецца з 1952 года. Адмовіліся касцёльныя ўлады і ад ацэнкі фільмаў, абмежаваных кантролем над рэлігійнымі выдавецтвамі. Ватыканская прэса ў Італіі асуджае ўвогуле парнаграфію, ды стрымліваецца

і не выказвае меркаванняў пра канкрэтныя фільмы або кніжкі, бо ніякага плёну такія атакі не давалі, акрамя контратак на абскурантызм насцела і дадатковай рэкламы такім фільмам і кнігам.

На гэты раз афіцыйная газета Ватыкана «Асэрваторэ Рамана» ў надзвычай вострым рэдакцыйным артыкуле назвала праект рэалізацыі задумы дацкіх кінемата-

свабодой у галіне творчасці», мастацтва ўсё больш і больш робіцца прадметам камерцыйных махінацый. Гэта закранае нават тыя сімвалы і вобразы, якія раней былі для мільёнаў прадметам культуры... Скарыстанне Хрыста для стварэння адкрыта парнаграфічнага фільма пацвярджае, як глыбока зайшоў такі працэс...

Па-другое, цяпер на Заха-

У ПАГОНІ ЗА БАРЫШАМІ

графістаў абразай рэлігійных паучыццяў усіх хрысціян і заклікала ўрад Даніі адмовіцца ад дацкай на вытворчасць фільма. Папа Павел VI сказаў, што такі фільм будзе ганебны, абурваючы і скандальны. Рэзідэнцыя дацкага пасла ў Рыме была закідана бутэлькамі з бензінам і лістоўкамі, якія з'явіліся пратэстам супраць намераў суайчыннікаў пасла рабіць парнаграфічную стужку пра Хрыста.

Біскуп у горадзе Авіньёне ў Францыі, дзе здымачная група пачала здымаць карціну, заклікаў веруючых, каб яны скарысталі мірныя сродкі барацьбы супраць яе рэалізацыі і ні ў якім выпадку не прымалі ўдзелу ў масавых сцэнах. Пазней стала вядома, што міністэрства культуры Францыі забараніла рабіць здымкі на тэрыторыі краіны. Прадзюсеры дацкай студыі паведамілі, што яны знойдуць месца і не адмовяцца ад сваіх планаў.

На што звяртаеш увагу, калі знаёмішся з гэтым выпадкам? Па-першае, на тое, што ў краінах, дзе так выхваляюцца «неабмежаванай

дзе часта гавораць пра «свабодны абмен ідэй, людзей, твораў мастацтва і інфармацыі ў маштабах нашага кантынента». Зразумела, узаемнае пазнанне жыцця і культуры рознымі народамі — справа карысная. Аднак некаторыя ўрады і палітыкі, відаць, разглядаюць такую перспектыву як магчымае вясці антыкамуністычную прапаганду... Любое грамадства, піша далей карэспандэнт «Жыццё Варшавы», мае не толькі права, а і абавязак выступаць супраць негатывных з'яў і падтрымліваць абмен сапраўднымі каштоўнасцямі, якія заслугаюць называцца каштоўнасцямі.

«Заліцанні Ісуса Хрыста» характарызуюць мараль і погляды тых заходніх дзеячоў, якія ўжо зусім трацяць пачуццё рэальнага і ставяць сваіх жа аднадумцаў перад выбарам — або пакуль што яшчэ фармальна «забараняць» такія фільмы, або рабіць толькі выгляд, быццам яны іх «забараняюць». Бо дацкія кінематаграфісты ўпэўнены, што даваюць свае планы да ажыццяўлення.

БЕЛАРУСКАЯ ДЗЯРЖАЎНАЯ КАНСЕРВАТОРЫЯ

ІМЯ А. В. ЛУНАЧАРСКАГА

аб'яўляе конкурс на замяшчэнне вакантных пасадаў выкладчыцкага саставу па кафедры гісторыі музыкі:

Загадчык кафедры — І

Дацэнт — І

Залы і дакументы, згодна з Палажэннем аб конкурсе, накіроўваюць на імя рэктара па адрасу: г. Мінск, вул. Інтэрнацыянальная, 30.

Тэрмін падачы залу — адзін месяц з дня апублікавання.

Даведкі па тэлефонах: 22-49-42, 22-14-03, 22-96-71.

КАЛІ ВЫ ХОЧАЦЕ

быць заўсёды ў курсе падзей сучаснага грамадска-палітычнага і культурна-мастацкага жыцця рэспублікі — чытайце штотыднёвік Міністэрства культуры і Саюза пісьменнікаў БССР «ЛІТАРАТУРА І МАСТАЦТВА»!

КАЛІ ВЫ СОЧЫЦЕ

за навінкамі беларускай прозы, паэзіі і драматургіі, публіцыстыкі, крытыкі і літаратуразнаўства, вы немінуца звернецеся да штотыднёвіка «ЛІТАРАТУРА І МАСТАЦТВА»!

КАЛІ ВАС ЦІКАВЯЦЬ

пытанні тэатра, кіно, музыкі, архітэктуры і выяўленчага мастацтва, чытайце і вылісвайце штотыднёвік «ЛІТАРАТУРА І МАСТАЦТВА»!

КАЛІ ВЫ ЗАЙМАЕЦЕСЯ

проблемам працы культурна-асветных устаноў, мастацкай самадзейнасці, вам прыйдзе на дапамогу штотыднёвік «ЛІТАРАТУРА І МАСТАЦТВА»!

ЧЫТАЙЦЕ І ВЫПІСВАЙЦЕ ШТОТЫДНЁВІК

«ЛІТАРАТУРА І МАСТАЦТВА»

Падпіска прымаецца ва ўсіх паштовых аддзяленнях і канторах «Саюздруку», ва ўпаўнаважаных па падпісцы ў арганізацыях, калгасах і навучальных установах.

ПАДПІСНАЯ ЦАНА:

на год — 4 руб. 20 кап.
на 6 месяцаў — 2 руб. 10 кап.

САТЫРА 3 ТОРБЫ

Міколу ВЯРШЫНІНУ

Штодзень кручуся,
Як вавёрка ў коле.
Усюды я —
Ні гаспадар,
Ні гасць,
Ды слухаю,
Дзе хто каго падколе,
Глядзіш —
Радок для эпіграмы ёсць.
Усіх хвалю.
Усім я шчасця зычу,
А праўду потым
Вершамі скажу.
Трымаю тэмы
У торбе сатырычнай,
Каб не згубіць,
Аборкай завяжу.

Сымон ЦВІК.

МІМАХОДЗЬ

◆ На тэлестудыі, каб павялічыць колькасць дзіцячых перадач, чарговую перадачу з серыі «Пра барацьбу з п'янствам» выпусцілі ў эфір пад рубрыкай «Дзецяцкі пра бацькоў».

В. ШЭХТЭР.

◆ Скульптар добра ведаў матэрыял, які ішоў на будаўніцтва дачы.

◆ Пачынай з чырвонага радка, а думай пра чырвоныцы.

Я. КАШКАН.

ДЗЕ КАНЧАЕЦЦА ТЭАТР!

Тэатр пачынаецца з вешалкі. Гэта ведаюць усе.

Дзе тэатр канчаецца — не ведае ніхто.

Апроч мяне.
А чаму ведаю? Ды таму, што сорак гадоў у мастацтве. Засядаю тэатральнымі буфетам.

Ім. ЛЕВІН.

Паўло ГЛАЗАВЫ

**МІРОН
З МІКРАФОНАМ**

Спяваў Мірон
У мікрафон.
І лаўрэатам стаў Мірон.
Цяпер вялікая ён цаца.
А як на праўдзе разабрацца,
То не Мірон жа
Лаўрэат,
А мікрафонны апарат.
Перакладаў з украінскай М. МІРАНОВІЧ.

МНЕ ДУЖКА ПАШАНЦАВАЛА. Сірава ў тым, што я пішу кандыдацкую дысертацыю на тэму «Песні салаўёў, жаўрукоў, ручайкоў, трактараў, матораў, а таксама людзей у творчасці паэтаў старэйшага, сярэдняга і маладшага пакаленняў».

І вось, як кажуць, на лаўца звер бляжыць. Толькі што адбылося пасяджэнне за пакручастым парнаскім сталом, на якім абмяркоўвалася гэтае пытанне і на якім, як і ўжо казаў, і мне пашанцавала прысутнічаць. Было тут шмат паэтаў цікавых і розных. І кожны гаварыў пра тое, як ён асвятляе песню ў творах, як песня пісань і жыць дапамагае.

Каб выступленні былі больш грунтоўныя і каб не зблытацца, усе паэты цытавалі радкі, строфы са сваіх зборнікаў, што выйшлі з друку.

Слова ўзяў Уладзімір Ляпёшкін, і пачаў пра птушак, дакладней, пра салаўёў: «Плыве салаўіная песня, ноч зорная спіць у гаі!».

Тон зададзены. Ляпёшкіна змяняе Уладзімір Карызна. Ён натхнёна прадэкламаваў: «Ясень шэнчацца з ліпай і салоўка спявае, — я свайго даражэнькага ўсё чакаю, чакаю».

Паднялася Эдзі Агняцвет. Таксама дапоўніла: «І выдумшчык самых спакуслівых нот, — спяваў салавейка ўсю ноч навывлёт».

— Ха, мяне не здзівіце, — прамовіў Кастусь Цвірка. — Ліха яго ведае, спяваюць гэныя салаўі, ці не? Во паслухайце: «Аж да дня аб шчасці размаўлялі, чуўся грукат сэрцаў маладых. Салаўі тады ўсю ноч спявалі, ну а мы і не пачулі іх».

— Што вы ўсё пра салаўёў? — зазначыў Антон Бялевіч. — Ёсць і другія птушкі, і няўжо ў слова «спявалі» няма сінанімаў? Можна ж і так: «У сырэм беластовым бярэзніку прытаіўся, заплакаў лядок, а над ім жаўруні марш урэзалі, чарамховы папльў халадок...»

На пасяджэнні ўсталявалася цішыня. І праз хвіліну зноў пачыла размова.

— Можна ўжо хопіць пра песні птушчыныя? — зазначыў Васіль Матэвушаў. — Час і тэхніцы слова даць: «Два трактары будзілі

спевам поле, аж рэха адгукалася ў бары».

Марк Смагаровіч хмыкнуў. Маўляў, так ён табе і заспявае, трактар. Тут загад патрэбен: «Пот з твару трактарыст абцёр, акінуў позіркам абшары і загадаў: — Спявай, матор, аб тым, што ўжо вясна ў разгары».

— Калі ўжо шчыра гаварыць, дык спяваюць не столькі трактары, — далучыўся да гаворкі Алесь Ставер. — Вось аднойчы іду, бачу і чую: «Падганяе хлопец коні, пра каханую пле. Не касою, а машынай косіць хлопец капошынну».

Пачуўшы пра касцю, Аляксандр Дзеружынскі не ўстрымаўся: — «Хвалі чыстыя, серабрыстыя, а шумам б'юцца ў берагі. Добра косіцца, песня коціцца на шырокіх лугі».

Антось ЗАРЭЧНЫ

**КАЛІ
ВЕСЕЛА
ПЯЕЦЦА...**

Рэпартаж з пасяджэння за пакручастым парнаскім сталом

— Тут пра лугі і коней гаварылася, — дадаў Янка Сіпакоў. — Коні розныя бываюць, і пра якіх, менавіта, песні? У мяне дык ясна: «І па звычаю прадзедаў пелі сваці песні пра коней гнядых».

Ніл Гілевіч навукова ўдакладніў, што «Песня імклівая з вуліц сяла выйшла сягоння на польны прастор» і некалькі разоў рэфрэнна паўтарыў: «Песню барыце з сабою!».

Яго словы пацвердзіў Паўлюк Прануза: «Мне сумна, маці... А ля ракі — сяброўкі з песнямі і юнакі».

— Так, так, — дадаў Юрась Свірка, — «Пра маладосць і пра любоў сваю дзівачаты песні вечарам пяюць».

— І не толькі вечарам, — адгукнуўся Міхась Рудкоўскі. — «Ночка весняя — чарка з песняю... Правяла гасцей ты да веснічак».

У размову падключыўся Іван Калеснік:

— Я падслухаў, што пасля ночы, ранкам, таксама спяваюць.

Праўда, на радыё. Вось што я вам скажу, сябры: «Вёску песня абудзіла — заспявала радыё, ды мяне яно, ой дзіва, без цябе не радзе».

Вольга Іпатава, гартаючы свой зборнік вершаў, задумлена прачытала: «А я ў расціні смутак свой стрымаю, тугой касою рукі абаюю. Пакіне дом наш песня незямля, што марсіянкі па начах пяюць».

— Але ж, — падтрымаў яго Мікола Маляўка: — Песні марсіянкі — гэта цудоўна. Ды... «Самы час туды, дзе ліўні, сцюжы, песьня — непачаты край».

Анатоль Грачанікаў зазначыў, што каб спяваць, трэба ведаць ноты: «Вечарам! пасля работы мы гуртом вывучалі ноты, так старанна мы дзямуллі ў трубы, распухалі за вечар губы». — І яшчэ ён гаварыў аб узаемазвязі песні і танца: — «Танцы з песнямі паспрачаюцца, разыходзяцца, зноў страчаюцца».

Цікавым было выступленне Алега Лойкі. Ён прачытаў поўнаасцю свой верш «Спяваюць тонечцы»:

— «Спяваюць тонечцы лё-лё, лё-лё, лё-лё, дачушцы Тонечцы лё-лё, лё-лё, лё-лё. Там, за бярэзнікам, лё-лё, лё-лё, лё-лё, паўночкіх рэзгінаў лё-лё, лё-лё, лё-лё. З травой-купалінкай лё-лё, лё-лё, лё-лё, з хлапцом-удалінкай лё-лё, лё-лё, лё-лё, ля роснай сцяжачкі — лё-лё, лё-лё, лё-лё, рваць сыраежачкі — лё-лё, лё-лё, лё-лё — паўночкі дзежачкі! Лё-лё, лё-лё, лё-лё!» Калі будзеце чытаць гэты верш, — зазначыў паэт, — каб не заблытацца, «лё-лё» можна апускаць. — І ён пахваліўся, што гэтак «лёкание» паўтараецца аж пяцьдзесят чатыры разы. Маўляў, ведаце, як мы можам пець.

Слова папрасіў Сяргей Панізнік. Ён таксама гаварыў пра песні: «Народу свайго паслугаю жыў, працаваў і верыў: суседзі лшчэ паслухаюць і песні твае прымераць».

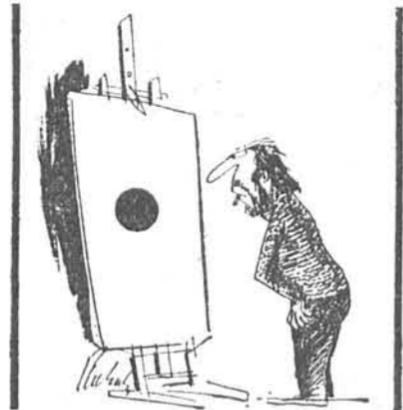
У размове пра разнастайныя песні прынялі ўдзел і шэраг іншых аўтараў. У заключэнне выступіў Васіль Зуёнак:

— «Бывай маё лета, бывай мая песня!». — сказаў ён.

Да новых сустрэч, сябры!

— Так, гэта і ёсць стан маёй душы!

— Скопчыць на гэтым ці яшчэ прапрацаваць?

— Цяпер мне цяжка прыгадаць, што я гэтым хацеў сказаць!
Мал. Юліюша ПУХАЛЬСКАГА. (Польшча).

«Літаратура і искусство» — орган Міністэрства культуры і правлення Саюза пісателёў БССР, Мінск.

«ЛІТАРАТУРА І МАСТАЦТВА»

Выходзіць па пятніцах на шаснаццаці старонках.

Ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга друкарня выдавештва ЦК КП Беларусі.

Індэкс 63856.

АТ 15207

Адрас рэдакцыі: 220600, ГСП, Мінск, вул. Захарава, 19.

Тэлефоны: прыёмнай рэдакцыі — 33-24-61, намесніка галоўнага рэдактара — 33-25-25, адказнага сакратара — 33-44-04, аддзела літаратуры — 33-22-04, аддзела тэатра, кіно і музыкі — 33-24-62, аддзела выяўленчага мастацтва, архітэктуры і вытворчай эстэтыкі — 33-24-62, аддзела публіцыстыкі — 33-21-53, аддзела культуры — 33-24-62, выдавецтва — 32-22-19, бухгалтэрыі — 32-15-87.

Рэклама ў рэдакцыі не вяртае.

Галоўны рэдактар Х. Д. ЖЫЧКА.

Рэдакцыйная калегія: З. І. АЗГУР, А. Ц. БАЖКО, Б. І. БУР'ЯН, А. І. БУТАКОУ, А. С. ГРАЧАНІКАУ, Ю. П. ГРЫГОР'ЕУ, К. Л. ГУБАРЭВІЧ, І. М. ДАБРАЛЮБАУ, В. У. ІВАШЫН, А. С. КАЗЛОУСКІ, П. М. МАКАЛЬ, У. Л. МЕХАУ, Л. Я. ПРОКША, Р. К. САБАЛЕНКА, І. А. САНКОВА, М. Г. ТКАЧОУ, Ю. М. ЧУРКО, Р. Р. ШЫРМА.